КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашнара пролетареш, цхьаьнакхета!

ШИНАРИН, 12 МАРТ, 1968 шо. № 31 (4511). Мах 2 кап.

СЕРДАЛО
(«Свет»)

Советски Союзан Коммунистически партин Нохч-ГӀалгӀайн обкоман, Нохч-ГӀалгӀайн АССР Лакхарчу Советан а, Министрийн Советан а орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛУ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

В. И. Ленина цӀе лелочу Грозненски мехкадаьтта чекхдохучу заводе Кузьмина Валентинас болх бу 24 шо хилла хан. Иза шен цхьа технологически режим толла ца ца хьайна. ТӀех дика хуу цо арахоца продукци.

Пятилетка кхочушйечу шерш декхарш тӀа дина хьалхе яьлла.

СУРТА ТӀА: оператор В. Кузьмина технологически режим нийсбо а.

В. Дзясина сурт.

ВАРШАВСКИ ДОГОВОРА ЮКЪЕ ДАКЪА ЛОАЦАЧА ПАЧЧАХЬАЛКХЕНИЙ
ДЕКЛАРАЦИ

Вьетнамера американски агрессе шеръяр бахьан долаш машара тӀаьхьа хьалхе кхераме кхоллаелла хьаьжча Декларации тӀаьйнад Болгари Халкъа Республико, Венгерски Халкъа Республико, Германски Демократически Республико, Польски Халкъа Республико, Румыне Социалистически Республико, Советски Социалистически Республикийн Союзо, Чехословацки Социалистически Республико дакъа а лоацаш Софие хиинача Варшавски Договора юкъе дакъа лоацача паччахьалкхений Политически Консультативни Комитета совещане.

Совещане дакъа лоацарш, Йоаз документа тӀа, белгалдоаккх, вьетнамски халкъа дукхьалара американски агресси шеръялар бахьан долаш массане юкъерча машара тахан цӀенхашта кхерам тӀабоессан хилар.

Листта нах бахача центрашта, цу дакъе Вьетнама Демократически Республика столицана — Ханойна порт Хайфонан чуетта бомбаш кӀиръяр, Вьетнама къулбехьенера американски бӀухаш кхы тӀа а лелаш хилар, Вьетнама лоаллаха ядача паччахьалкхенашта — Лаосан Камбоджанан — дукхьалара тӀемаш шорлар — уж долла хӀаман хорда, кхы а боккхагӀча кхераме доле вьетнамски халкъа дукхьалара тӀом шербен Йолча американски политика лагӀа да, Йоаз Деклараце тӀа.

Цхьабоача американски тӀемех политически долхельаш Вьетнаме ядерни гера юкъадоаккхарга кхаш кхетам боашаш тӀагуйса кхерамаш машарга кхача гӀертача халхьашта шантам лоалара, низаш дара, курал яра агрессивни политика кераа гучайоахилга да.

Чот йоанаш дукха да американски агрессорашка Вьетнама халкъа дукхьале кагье тӀертан даь зуламаш, Йоаз дӀахо Деклараце тӀа. Совещане дакъа лоацарша хоалаш болаш бехке ду американски империалисташ вьетнамски халкъа дукхьала леладу акха, гӀуламаш. Машаран адамаштен дукхьала зуламаш харах бехке барашта боагӀаш бола бекхам ма хила салаз бац.

Вехачоккама кӀалхаръяргӀа дукхьах лаьцна а тӀедоахарг лаьца а США-ца цхьана агрессенен турпала вьетнамски халкъа дукхьаларча дерригача зуламашта юкъе дакъа лоацаш Йола правительствий а. Из доагӀа США империалистически хьацуаш кхочашдар дукхьа гӀаьрахой тӀема юкъе хакъа даьлла бӀухаш Къулбехьен Вьетнаме лакхийтача Таиланда, Австралий, Нови Зеландий, Филиппиний, Южнокорейски марионеткий. Из доагӀа американски агрессорашта политически материальни новкъостал дош Йолча кхыча паччахьалкхенашта а, цу дакъе ФРГ реакционни реваншистейн гӀоваршта а.

Вьетнамера тӀехьара событеш — Къулбехьен Вьетнам мукъалкхара Халкъа гержаштарча низаша Йолаьг шерра наступательни операцеш шоаш йаьлаш, совещане дакъа лоацараша белгалдоаккх къулбехьенвьетнамски патриоташа шоаш джунглешкен корта районашкен меттел, Сайгон а тӀехьа, эггара ЙоккхагӀа Йолча городашка а талаше тӀема операцеш чакхьяха могаш болга цӀаькха а хьахьекха хилар. Къулбехьен Вьетнама халкъо хьинаре хьал а лоацаш кортамукъален низаша Йоланьча наступлене бухагара лела сагалӀ еррига американо-сайгонски тӀема система, Йоаз Деклараце тӀа.

Вьетнамера дош къоастадара Йола нийса дара а, Йоаз Деклараце тексто, социалистически мехкашка Йола хьалдоаккхи дунен общественносто шоаш къоабалъеши Йола Вьетнама Демократически Республика правительства йиъ пунктах лаьтта Йоахаш Йола позици Къулбехьен Вьетнам мукъалкхара Къаман фронта программе. США-е шоай бӀухаш Вьетнаме дигад агрессе дукхьа, цар тӀом сацабе а американски бӀухаш шоай сахьзникий бӀухаши Вьетнамера арадаха а деза.

Вьетнама Демократически Республика правительства хьакхайнадаьд чуетта бомбаши Вьетнама Демократически Республикана дукхьалара кхы мел Йола тӀема акташ цхьанкха условеш а ца оттаьеш шоаш бокъенна сацаьд хилар США-е хьахьенкхача минута переговораш е ше кийча хилар.

Укх Деклараценга кулгаш яздаьча, Варшавски Договора юкъе дакъа лоацача паччахьалкхенаша США правительствага цӀенхашта дӀахойт, Вьетнамера агрессении тӀом дӀахо хоаттабарцей шорбарцей дерригача адамашта хьалхашка США-е шоашта бокъонаш тӀа эцаш хилар.

Варшавски Договора юкъе дакъа лоацача паччахьалкхенаша хьакхайнаду Вьетнама Демократически Республика правительствага Къулбехьен Вьетнам мукъалкхара Къаман фронтен легитимни шоаш чоагӀа хьалоацаш хилар, цар дӀалех, Вьетнама Демократически Республикана чуетта бомбаши куйна дукхьалара кхы мел тӀема акташи США-е сов чекха, хьадаь, цхьанкха тайпа условеш а Йоацаш соцаелга, Къулбехьен Вьетнамера тӀема интервенци ютанга, Къулбехьен Вьетнамера американски бӀухаш а шоай сахьзникийн сателлитийн бӀухаш а хьахьехига, шоай гӀулакхаш ше къоастадара Йола вьетнамски халкъа бокъе дукхьала. Еррига паччахьалкхенашка, правительствашка, машаре хьовтош дола долаш мел барашка кхайк уж Америка ЦӀаьнагӀерхилийтача Штаташа Вьетнамера агресси шоай еррига формашца сов чекха соцаелгия вьетнамски дош цхьанкха тайпа условеш а ца уттаьеш машарца къоастӀадара Йаькъа тӀа уж оттийтеш тӀегӀертта хьалехара тӀаьхьешам.

Деклараце тӀа белгалдоаккх, вьетнамски халкъа ний кхон къоацаш масе баьгӀалъьара хьалланара гӀулакхьа социалистически мехкаша, дерригача прогрессивни, машар безаш нахаша шоай гӀулакхаш цхьаьнагӀоьнца дарьхкхише дарг да хилар.

Варшавски Договора юкъе дакъа лоацача паччахьалкхенаша бакъду, нежарашка бола социалистически мохк — Вьетнама Демократически Республика, вьетнамски халкъ шоаш дӀахо а хилча хьалдоацаргхилар, хилалва дарг мел лоаца новкъостал, цу дакъе экономически а, оборона средствашца, техникаца, специалисташца шоаш дарра дергхилар. Из новкъостал дергда, Йоаз Деклараце тӀа, империалистически тӀом котталоаца юхатохара Вьетнама Демократически Республикана, вьетнамски халкъа ца мел эшача хана.

Варшавски Договора юкъе дакъа лоацача паччахьалкхенаша цӀаьхха а дӀакхайкаду, кагаьча сацаш Вьетнама Демократически Республика правительства дехар дийча, цхьай добровольцашта Вьетнаме баха торо яла шоаш кийча хилар.

ЗАЯВЛЕНИ

Ядерни гера доаржа ца дара хьакъехьарча дешах Йола шоай позици бизза цхьа барт а болаш укх тайпара оттаю Болгаре Халкъа Республико, Венгерски Халкъа Республико, Германски Демократически Республико, Польски Халкъа Республико, Советски Социалистически Республикий Союзо, Чехословацки Социалистически Республико.

Дунен халкъашта юкъера машари кхерамален чоагӀъяр дукхьа лоаттабеча къовсамера социалистически паччахьалкхений политика дарде а лувцаш, дакхе цӀераш яьхача мехкашта хет, ядерни гера дӀахо доарждалга соцадара декхар тӀехьатетта биш Йоацаш а машар чоагӀбара гӀулакха боккхагӀча лоархӀаме а да аьнна. Уж дог тийша да, ядерни гера доаржа ца дарах дола дош къоастадарон доагӀаш дола дунен халкъаш юкъера договор дарон сихаль герз, къаьстта а ядерни дар. хьадегга сацадар дукхьа, ядерни гера дехкаран дӀалакдаь дӀалакхаран эффективни гӀулакхаш чакхдахар дукхьа дӀахо къовсам доаттабара аьттув болашгӀа дола хьалаш хулийтаргхиларах. Цар хьакхайкаду лерхӀеш дола уж хӀаманш кхочашдар дукхьа дӀахо а къовсам леаттабе лаьрхӀа шоаш хилар.

ЦӀераш яьхача паччахьалкхенаша цу декхаре мехкхара доаргӀ гера дӀалакхаре гӀулакха Йоа 18 паччахьалкхен Комитет хьажийта Советски Союзо 1968 шера 18-ча январе дӀачуенна а переговорий тайп-тайпарча этапашка дукхача паччахьалкхенашка юкъе кхоачашйинна йоа консультацеш дь а Йола ядерни гера доаржа ца дара хьакъехьарча договора проект. Цар дӀакхайкаду из проект шоаш хьаллоацаш хилар, 18 паччахьалкхен Комитетера переговораш оттальча хана (1968 шера 15-ча марта) чакхъяхара, ЦӀаьнагӀерхилийтача Къаьмий Организаце Генеральни Ассамблея оттаь проект къоабалъяра, ядерни гера доаржа ца дарах долча договора кулгаш яздаран из чакхдаккхари шоаш тӀехьа хилар.

ЦӀераш яьхача паччахьалкхенаша хьакхайкаду, ядерни гера доаржа ца дайтарах Йола лоархӀамера проблема къоастаяра юкъе а цу тайпара — дунен халкъашта юкъера машар чоагӀбара юкъе а дерригача мехкаша шоашкара дакъа лоацаргдолгах дог тийша шоаш хилар.

СОФИЯ, 1968 шера 7 март.

ВАРШАВСКИ ДОГОВОРА ЮКЪЕ ДАКЪА ЛОАЦАЧА ПАЧЧАХЬАЛКХЕНИЙ ПОЛИТИЧЕСКИ КОНСУЛЬТАТИВНИ КОМИТЕТА СОВЕЩАНИ

СОФИЯ, 8 март. (ТАСС). Варшавски Договора юкъе дакъа лоацача паччахьалкхений Политически Консультативни Комитета совещане дакъа лаьцарашта массана раьза а волаш бехке ду Къулбехьен Вьетнамера къаман - кортамукъален къовсам герза низаца тоӀабе, Вьетнама Демократически Республике социализм хьалъяра новкъарле е гӀертача американски империалистий зуламе гӀулакхаш. Цу хьакъехьа дунен 6—7 марта г. Софие хиинача Комитета совещане тӀаьйнача коммюнике тӀа.

Совещане дакъа лаьцараш, Йоаз, коммюнике тӀа, масе вагӀорахьара хьежаб вьетнамски халкъа дукхьалара агресси Америка ЦӀаьнагӀерхилийтача Штаташа дӀахо чоагӀъяр бахьан долаш эттача хьалага а дунен халкъашта юкъерча дерригача юкъарча хьала ю еча алманега а. Цар белгалдаьккхар, тӀом шербара тӀаьбеназаьь шоай авантюристически ний США правительстива дӀахо хьой хилар, ДРВ-ена чуетта бомбаши куйна дукхьалара кхы йола агрессивни гӀулакхаш сацийта тугаш ца хилар, вьетнамски проблема политически навьтъане къоастадар дукхьа переговораш яр эша хьалеш ЦӀаьнагӀехьда харе цу тайпара коммъюнике а ен.

Вьетнамера американски агресси шеръяр бахьан хоттае машара тӀабессача кхерама хьакъехьа Деклараци тӀаьйнай совещане дакъа лоацараша.

Совещане дӀа-хьа загабьлар ядерни герз доаржа ца дарах Йолча программана. Совещане дакъа лоацараш, белгалдоаккх коммюнике тӀа, Политически Консультативни Комитета Варшавски Бухарестски совещанега хьаьна цӀаьнгӀехьаьйкха ча поэтега хьажа, бакъду, ядерни гера доаржалга соцадар къаьстта лоархӀаме хилари из проблема къоастаяр лоархӀаме хилари. Уж хьежар гера дӀалакхара Йолча 18 паччахьалкхен Комитето переговораш дӀаяьхешеш Йолча хана оттаьча, ядерни гера доаржа ца дарах долча договора проектага, цу дешах лаьна шоай йаагӀ - йоагӀаш Йола позицешха а кхайкайр.

Дагардар гучаьлх дунеш, совкъостий безаша чакхьъялар совещане.

БОЛГАРСКИ ОРДЕН—УРАЛЬСКИ СПЕЦИАЛИСТА

Болгаре Халкъа Республика укх кенарадинаши медалаши еший Артема цӀерагӀча Днепропетровски заводо аьча каьхат деча машина кертера технологически оборудовани цолланозин заводе вӀашагӀйоллачен болх бе Йолалийтачен дакъа лаьцача советски инженерий боахой группий.

Болгаре бекъ баьча советски специалистагалча дукъа дийсу Уралерча Камски комбинате бахийтараш а. Цу комбината технически отдела начальника заместитела Николай Селезнева болгарски Къахьегама ворто орден еннай. Болгаре корзӀ бутт баьккхаб Селезнева, доттагӀал болча мехка халкъа боахама из керда дакъа хьахилийта новкъостал а деш.

Людмила БУТОРИНА,
АПН корреспондент.

ВИСКОЗАХ БАЬ... НОГА ГИПС

Кога гӀипсий промышленноста лаьрхӀа шрай тайпара, вискозе Йола материалаш хьаьнй каунасски специалисташа-текстильщиканаша. Цу материалий дарӀ хьал къаьстача технологически режимагӀа вӀашагӀлотабаьна вискозни хьосса. Восан доза лена е боамбе кӀада юкъе а долийтанг хьаьча цхарала хьисаперча фактуранаш хий тӀа ца довцача кӀувнаши тӀоарех синна хуанит уж материалаш.

Кеогача материалах кога гӀипса опытни поллени кийтьача Вильнюссни ноланий. ЦӀено тӀех дика нах баьб каунасски специалисташа корда дагалехача хӀаман.

РУДА ЛЕЛХИЙТ... НОАЧАЛО

Коачача вормамчаганца гучахьарча тӀоаайттара руда хала аьлла предложени еннай Ленинградерча горни институте Iаьнахоши. [illegible]

АНДИЖАНСКИ ОБЛАСТЬ.

ПаьнотпшнгаьаФергански хаьнарна. хьаьнгаьяьрада графиках хьалха а бола болх бу. Кердь искусственни доаь хий (цун дӀоахалла 116 километр дуд) лехийаташ тӀаьрга 1968 шера 1 май тӀаьхьоачаш. Керьа латтача 140 эзар гектар хулча лаьттаьшка хий кхоачаргда.

ХӀоаз хи шер ааха. ХӀоарар 300 метр Йаьха а Йоаза Йолча пун лаах секуне тоаь хулийтаргьа Нарьпна Кара-Дарьин яхача хишкарна 200 эзар кубометр хий хӀара секундаь чаккаар.

Сурта тӀа: хьаьаьх лаьтаь деннр.

Е. Мараховский сурт.

ТАСС' фотохроника.

СОМИЙ БЕШАМАШКА

Урус-Мартана района «Орджоникидзевский» совхози сои кхебара специализаци аь боахам ба.

Совхоз вӀашагӀхьалла дийть шу хьаьна доне а дух хьалхо цхьа лаьнка хилла хьалча дикха детсадийн.

Дукхьах сои кхебара ерригача коллектива вих тӀаберзабарах аьттува хулийт Йолаш Йолаш хинавих боаза найда эца. Ерригача технико цхьан тайнара болх цхьан цетте бош хиларна хувашена да ю.

Боахама соми бешамашка хӀара 596 гектар лаьтта дӀалаьш. Царех латани барш 180 гектара тӀа ба.

Соахха тхаь сои делаберашка хӀара гектара гӀара чуйица сои 43,5 центнер баь нах 35-центнер кара йоалача. Бешамашкарна чубона беррига сои 882 тонн хилар. Цар хӀара центнерага дӀаьхар 20 сомм 19 пенни дар. Из планах доагӀачул совгӀа да. Сонца дувааденна да из?

Цкъа-дале, 1967 шера бахача махага бохдача соми цхьан чу, хайххьа дӀьхар. ШолагӀа-дале, соахкара аьха даги Йоачан леттар дар. ДогӀа дийлха хӀара мах хьаьна да ца еттинге соми гаьнашта лаьарш ца кхетийтара юа а моллаш тоха еммп хулар. Из болх шера цкъа е шоло шера бе ца, бехча шоссехадара бе Йоачча еттар тхо. Царга хьежна дукха лар сои кхебеш дӀададар а.

Тха боахам хьона хилашта шерагара шерагӀа дегӀахьорцен паладдаш говза сои делаберхбола нах кхебе а Iомабе а беза хул. Иштта цу бахка терма сои хьенал тхо укх шера а. Совхоза сои кхебеш йиъ бригада ю. ХӀара бригадера агротехнилатеника дакъа лоацаш 10—15 сахьт хийтаь. Уттьаьна царна теоретически занятеш чакхъялхьай, хӀаьта шоаш Iомадар бешамашка хӀара практически чоагӀдеш ба уж. Царна йийшай гаьнаш хӀара гоаьйлах лацеш. Январь бетта доле эз болх бешамашка беш ба уж. Цул совгӀа гаьнаш нугӀарий пхьаь аьхкай. Йоаьлена гаьнаш дӀахоалаь, цхьалмара сои Йош тхьаьоронгаш дӀаьхай. Уж баьхаш латаш сои бахча бешамашка Йистехьлаь. ХӀаьта укх деношка аьа аргӀа керига кхьийола соми гаьнаш. Из болх бацахдалле гаьнашта кӀира тоха, нугӀарашта юкъе шикхаш хоахаш нашта кӀалтде делатургда.

Тха бешамашка беррига латаш болча сомех 30 процент хьалха тьабоалаш бола соме ба. Царех боккха найла боал боахама, цул тьа уж дерттӀа кхебара хӀиммоа а шоаш къовсаш баьхкаб совхозо.

МагӀартен бокъонца хила тоха хаьа хьаьтӀоттан латт. Царахьа саина хӀакхарча шелалах дарна шара тоахача уж боьабь беррга, цу дукхьа цара тоха тоха тӀехьа тха «бешамаш» делаерашка. Иштта гӀалгӀайн бралкий бешамаш Йола Чинхоев Юсапен Парсоева Шарипен бригадайн членаш бийсаша тӀехецаш хий дехх гаьнаш дӀаьх участокашка. ХӀаьта цхьахкаш чоагӀа шайна отте дика тоха гаьнаш бӀайхача кӀурала лопасре Йоаьгашш ЙоагӀе шоай шоашнаш хӀара участке кийча а.

Чинхоев Юсап верте латтача шоаьаргӀча бригада членашка 30 гектара тӀа хий дилла баьнинб.

ХӀара шера тха бешамашка дукхагӀа хул латаш Йола гаьнаш. 1970 шера латани Йола гаьнаш Йола бешамаш 365 гектара тӀа хургьа. Цара Йолчарех шоаза дукхагӀа. Нигара эзда чуйица шарӀ 1452 тонн сои: боалаш, гӀамгӀаш, хьачаш, кхорамш, кхьабараь, эгара дукхагӀа-ю Iамаш хургба, тха сои бешамаш агӀача 596 гектарах Iамий бемо дӀалоа 421 гектар. 1970 шера беррига боахама соми гаьнаш 700 гектара тӀа хургьа. Цхьа пхьилетка тӀеххьарча шера сои Йоацаш 15 гектара тӀа хомараш а хургьа боахаме дешош. Цу шера совхозе 35 тонн хомараш Йоххаргьа Грозне бахача нахага. Дукха еш а хӀата кхеош я боахаме хомараш.

Соахка Iалама хьалеш дика хиланлеце а тха коллектива хьийтача кхьах хьахинна пайда 55,7 эзар сом ба. Из планах вергӀаш хиначул 50 процент дукхагӀа хул.

ТӀехьана кхьа а хьийга плана совгӀа сом хкебьчарна алапел совгӀа 40 эзар сом ахча деннад совхозо. Алапех пайдача хӀара сома а тӀаьхийтар цхьа сом 16 кепиги. Вай лахе Йийцача Чинхоев Юсапа бригада членашка 24 эзар сом ахча дола дӀаьдн деллаш.

1968 шера совхозо коллектив декхар тӀаьйцах хӀара гектара тӀара 40 центнерал кӀоаггагӀа сои чувзаргбаш аьнца.

Пох оахьа хьаона лаьрхӀа пайда 100 эзар сом ба, планах бораӀаш пайса ех шара боацача.

ХӀалаце торхо еш да тхо сои чувацане ца тӀехьа ца боахам тхогара кӀаьийбаран бахача нахага хӀакхачийтарах.

З. АБРАМЕНКО,
Арсий - Мартана района «Орджоникидзевский» совхоза экономист.

КОЛХОЗА ВУЗОВСКИ ФОНД

Ташкентски области «Полярная звезда» яхачӀ юртбоахаьна артела колхозахоши вузовски фонд яй кхоллийнга. Артела тӀоахача пайдах 58 сом цхьаьтед цу фонде укх шера.

Вузовски фонд яь колхоза пурнахаст Москван, Ленинграда, Ташкента, Самарканда, кхыча городий лакхерча дешара заведенешка дешаш ахийтача колхозахоштен цар берашта стипенденеш теха а царна материальни новкъосталаш доаттале а лаьрхӀа.

«Полярная звезда» яхача колхозо болх беш хӀанзехьа «В 100 сал на лакхерен специальни юкъерен образовани Йоаьаш. 1967 шера вузаш йиста а яьха, шоай цига болх бе юханенаш кхы а вӀь стипендиат. Узбекистана а Советски Союза кхыча республикий а вузашка дӀаяя дешаш вегӀаш Йа бӀаь-таргӀа къона колхозо.

Иосиф СИГАЛОВ,
АПН корреспондент.

СОВЕТСКИ СОЮЗЕ ГӀОЛЛА

«МЕХКДАЬТТА ТӀОАШТА» ТӀАДОЛХАШ

Каьтта тӀа баха Йолалургьа Мангышлак яхача ах тӀайрен тӀаре буровой вышкаш. Цу ваагӀорахьа эггара хьалхара тӀа баьккхаб Каспе фух сейсморазведка метедашца техкача форда геофизически экспедицие. Цул геологически лоаттама сльйд акспедицие дӀаенний «Казахстаннефтегеофизика» яхача трестага.

Хьагучазаьнача Каспийски форда-бухь сурте боххьаша хьежаш тӀехьйагӀа Йиш хулийтар Песчаный яхача мохка районе йиш хулийт лехкачаш деча баьхашта Йола механизаци е, горизки къахьетам аттача боакх.

ПОГРУЗЧИН-IАЛАЬМАТ

ТАРТУ (Эстонски ССР), (ТАСС). Баьнадзараш тӀалутта ТВБ-30 яха 100-гӀа транспортер-погрузчик арахецарца уж толамагӀа Йола агрегаташ-Iалаьматаш серийно арахецалга толаме карадерзадаь яьйнай юртбоахама машинаш еча «Выйт» яхача завода коллектив. Уж рязански конструкторашка кийчъяь а баьцзанараш е коартолаш хранилишашка, алашка, вагонашка чуювттара лаьрхӀа а я. Шийг балха овсарлента диллача — сахьата 30 тонн — мехка арахецача ужжаро Йолча дукхача кхыча моттигашкен мехкдаьттен гаьр лахара перспективни Йола геологически структураш хьагучахха.

машинашта юкъе эггара низ боаламагӀа я.

КЕРДА СТАНОК

«1М-63» яхача молелах Йола токарно-винторезни станокаш серийно хьье Йолаенай Рязански станокаш я завод. ХьалхагӀа арахецаш хинача ужжамо Йолча станокашка нийсйича цар балха овсарле дукха лаккхагӀа я, доалама тата доацаш бу цар Йоах. Болх беш Йоаккха цар гарантийни ха шин шерага кхоачаш Йаьхьай. Керда продукци яйте аьнга заявкаш яхнийтай предприятега 33 мехкара, цу дакъе Англера, США-ра, ФРГ-ера, Францера, Чехословакера, кхычахьара.

КАГИРХОЙ СИЙЛЕН ДЕКХАРАШ

XI ОБЛАСТНОЙ КОМСОМОЛЬСКИ КОНФЕРЕНЦЕРА

МАССАЗА А ХЬАЛХА

XI областной комсомольски конференци, — аьлар ю отчетни доклад еш ВЛКСМ обкома хьалхарча секретара С. А. Кириллова, ленински комсомол 50 шу дизари Владимир Ильич Ленин вав 100 шу дизаре дезде кийча еш латтача хана чакхйоал. ДIадаха шии шу КПСС XXIII съезд, ВЛКСМ XV съезд, дуьнен тIа эггара хьалхарча социалистически пачхьалкхйн ах бIаьшерен юбилей санна йолча дог тохаллийтача йоккхача событех дизна хир.

Партийнии комсомольскии съездийн решенеш Нохч - ГIалгIайчен комсомольски организаце беррнгача балха ларде лаьттай. Цудухьа, вай хоза а хеташ белгалдоаких балхаман культуран ерригача участкашка бокхагIа болча повкъосташна цхьана латташ эзараш болча кагирхоша хьинаре къахьийсалга а хIанз хьегаш хилар а. 200 совгIача зIамигача сагам йоIан балха толачаш хахарах ВЛКСМ ЦК грамоташи значокаши еннай. Старопромысловски районии организацена ВЛКСМ ЦК байрах еннай. «Советски пачхьалкхен 50 шу дизарон В. И. Ленин вав 100 шу дизарон сийна комсомола дахьа къахьегама гIулакхий летописа тIа» дIаязъьай Надтеречни районии комсомольски организаци.

Терхам тIабахийта шегарбоаш я, — йоах докладчико, — КПСС XXIII съезда шерагIча крекинг-заводаа, Грозненски химкомбината, вагонни депо, швейне - производственни объединене, иштта кхыча комсомольски организацей балха опыт. Цу ВЛКСМ комитетама кагирхой хьацаш, царна эшар терхал а деш вIаштIехьбоах шоай болх, ухе шера пайда задаеш кIоарга дIайоаьйт, шерра йоаржаьй ях, хьалха латтарий опыта пропаганда ю. Цудухьа кьонача крекингисташта юкъе хIара шоаллагIвар коммунистически къахьегама ударник ва. хIара кхоалагIвар — рационализатор, изобретатель. хIара комсомолец шийн балха мотуиге прожекторист ва.

1966 шера вай мехка эггара хьалха хIаман кхобарах хьурмат дарах кхайкарал дайча шоай предприяте комсомольский традицеш дика лелаю производственно - товарни контора кагийча нахем мехкарашем. КПСС XXIII съездем ВЛКСМ XV съездем сийна аьржача ехьа инициатораш бар уж, хIаьта хIана ленински комсомола 50 шу дизара сийна массанел хьалха къахьегама некъе а ераьдаб.

Граждански сакхетаман къахьегама зеналеи боккъонца йола школаш хиннай кагийча нахан мехкараштен комсомольско -кагирхой коллективаш. Къоначо, халагIйолча а хьалха латта бозам хилвоо вIашин юкъера болам. Смирнов Николай керте латтача Грозненски химкомбината 111 цеха комсомольско - кагирхой слесарий бригада кагирхой доттагIал чIоагIду. Ленна задаеш тIехьхоачашйо цар. хIаьта ВЛКСМ 50 шу дизара сийна хахха декхараш тIа а хийнад.

Цу массавана, йоах оратора, тешал ду комсомольски организаце болх нийса вIаштIехьбаьккха хилча болхама лешаш кхоачашеча кагийча нахен мехкарашен хьинаре дакъа доалаш хилар.

Шадаши социалистически декхараши кхоачашдара кагирхой оаргIболдача бакхха болх чакхбоах ВЛКСМ Старопромысловски, Октябрьски, Надтеречни, иштта кхыча райкомаша. Производственни вахаре кагирхой хьинар айдара белгала опыт йоаьй комсомола Грозненски горкомо: къонача мехкдаьттахой комсомольски прожектористий слеташ, къонача специалистий конференцеш къахьегама конкурсаш-хьажараш, профессех дикагIвар белгалваккхара, ахьаш, хьалха латтарий опыт йовзаре на дIа-хьа йоаржаре на и зикача пайзанерта гIулакхий йиза йоала перечень.

— ХIаьта а, — йоах докладчико, — тха хIана а вIаштIехьдаьнадац социалистически декхараш кхоачашдеча эхарцара организаци кагирхой боккъонца йоза организатор хиннйта. ВЛКСМ Шалы, Ленински, Назрани райкомашка масса хана хьайта белгалдац кагирхошта юкъе дах йоаржара шоашта хьалхашка латта декхараш, хIаьта цхьайолча хана из деш формально а лелаху.

Цудухьа да боахама лешаш кхоачашеча кагирхой активность лоха хилар, дисциплина воаш хилар, къоначо кадрай йоккха текучесть. Масала, «Грозпромстрой» тресте тухьал цхьан шадахача шера эзар совгIа сиг балхара дIаваьннай.

ГIишлошъечар комсомольски организацеша кагирхой бытеи къахьегамаш хьалаш тоадара шIенхашттара къовсам хIа на белабача баргбац. «Комсомольски ударни гIишлош» аьнна цIи еннача Вознесеновски газобензинови завода, Старо-Юртовски птицефабрика, Заволжской района внеплощадочни канализаце гIулакхашка хьожаш, дукхагIа терко еш хила еза комсомола обком, горкомаш, райкомаш.

Докладчико белгалдоаких, предприятеш планированеи экономически стимулированеи кердача система тIа яха кийчлуча хьалашка, боахама гIулакхаш Iилма яхача бесса вIаштIехьлаккхар. къахьегама оасарлеи производства культурен лакхъяр. Йолаш йолча резервах бакха пайда эцар къаьстта лоархIам болаш хилар. Цу хьакъехьа дукха пайдане гIулакхаш чакхдаьхад «Красный молот» завода. Грозненски вагонни депо, «Старогрознефта» НПУ, иштта кхыча комсомольски организацеша.

Шин шера совгIа йолча хана технически кхоллама Деррига[illegible] хьажаре дакъа лоаццаш хиннача 4000 рационализаторош изобретателош производства технологи эргалыкха тоаяра, производственни процессашта автоматизации механизации яра 5500 предложени еннай. 2 миллион сом пайда баьннаб царех.

ДIахо юрта къахьегамхой тешаме тIехьахкена комсомольски организацеша чакхбоаккхаш латтача боккхача балдах, тIайца социалистически декхарий талашна кхоачашдара но доаттабеча къовсамех лаьца дуьйц докладчико. 178 комсомольско - кагирхой агрегат кхай тIа аьхьа доаттаеш хиннай выработкаш лакхъяра. ВIаьш кагийча нахен мехкарашен хий денкача аьлта хьажаIий, дуга, кхыча культурай дакха хьуракъам кхебеча бригадашка, звеньяшка [illegible], хIара иа гIулакх дIахо лоаьш а ба.

ДIахо кагирхошта идейно - политически кхетам баларах, бIарчча йола Iилман мировоззрени цар хилийтарах, вай доастагIий идеологе новаха проявленешна машар хургбоаш уж кхетрах лаьца дуьйц докладчика. ХIанз областной комсомольски организаце 400 кружоки семинари я болх беш. 172 политически клуб я. Цига шоай политически образовани лакхъеш 16 эзар сагна, царна юкъе 8368 комсомолец а волаш. Къаьстта цIи хеза я «Вай ленински комсомол», «Партех лаьца беседаш», «Кругозор» яха кружокаш, «Даьхе», «Глобус» яха политически клубаш.

Кружокий балха лаьча анализо хьахьаьх дадугIарий политически знаней боарам лакхбоаьнлга, царех дукхагIбарех агитатораш хиннаб, ВЛКСМ членала бахь кийчбеннаб. Духхьал цхьан Ачхой-Мартана районе 320 дадугIарам ленински комсомоле хьанйнав. 32 КПСС членний кандидатала дIаоха рекомендацеш еннай.

Дикан, лакхача политически боарамеи хIахьу занятеш Грозненски района пропагандиста А. Уадева, Грознерча № 1 йолча швейни фабрика пропагандистка С. Батковас, «Гипросельхозстрой» пропагандиста Н. Свурицына, Назранерча «Электроинструмент» завода пропагандиста З. Мальсагова, кхыча дукха бараша.

Чуловцам болаши дика вIаштIехьбаьккхан ба Ленински района «Радуга» яхача кагирхой эстетически клуба болх. Сакъердамен сихен чакхъоах «Сан замен» яхача городской дискуссиони политически клуба, «Орбита» яхача телевизиони клуба занятеш.

Цунца цхьана, белгалду оратора, цхьайолча кружокаша, семинараша, политически клубаша лелача боарамеи дIахьу занятеш, уж тIехьайоах еюкъах ду. ХIанз а моттигаш нийслу цхьайола кружокаш йоаш. Цхьайолча райкомаша шIендаьтта терхам тIабахийтабац пропагандисташ хьахарчара гIулакха. Иштта, Веденски района беррнгача пропагандистах хьукхагIбараш, юкъера образовании хIеешта пропагандистех балха оаьте цара балам бац.

Комсомольски организацеша шоай пайда эц «ленински урокаш» яхар санна йолча марксизма - ленинизма теореха пропаганда яра формах.

Кагирхошта коммунистически кхетам лург комсомольски организацеш лекхарийха а буржуазии идеологе пайда хулаш де гIертар лелалечунна пахадаш къовсам лоаттабе, кхиссам позицешкара лунца леза доаоа арахьара фильмаши произведенеш, толхах арахьа хиннача кагирхошта вIашагIкхетараш де деза, капиталистически вахарах кхалдаш лар гуйтаза дезе. коммунизм баьхан доалаш къовсам лоаттабергбола ших хьалхебе беза.

ДIахо лекинени пропаганда яра лелаш дуьйц докладчика. Из дика вIаштIехьтальнккхай Новогрозненски мехкдаьтта чакхлоахача завода, швейни объединене. Ножай - Юрта района «Заветы Ильича» яхача колхоза комсомольски организацеша. Обкома, горкомий, райкомий лекторски группашна дикагIа бе беза шоай болх, лекцей идейно - политически боарам лакхбе беза, цар тематика шер а еш, коммунизм хьалхьара практически декхараша айхха бузам а болаш еша еза уж.

Ленински комсомола 50 шу дизаре В. И. Ленин вав 100 шу дизаре гаьга кхоачаш доагIаш хиларна дуваадеина на болх хьаьстта шорагIа боаржабе беза. Цунца цхьана тоае еза тойтара агиташи.

Укх тIеххьарча шии шера, дIахо дуьйц оратора, комсомольски организацеша дукхагIа а дикагIа а лелабу советски халкъан шуь Гераващарча Иналдан традицеш кагирхой кхебара болх.

Комсомольцашен пионерашен бозаме ноаллу памятникашта, обелискашта, вай Даьхе, кортамухьале бакьаш хоаш шоай са дIадениача туппалий сийн ду.

Кагирхошта патриотически кхетам луча боккъонца повкъостал ду комсомольски организацешта цхьа шу хьалха вIашагIъеллача Нохч-ГIалгIай комсомола республика ветераний Советаи тIема ветераний комитетаи.

Военкоматашца, ДОСААФ-ен спортивнии организацешца цхьана боккха болх чакхбоах Гераващарча Иналий мутIарашка кагирхой гIулакх де кийчбеш.

Кагирхошта идейно - политически кхетам луча, белгалду докладчико, бокхача лоархIаме ба культурно-массови болх, кагирхошта хьинаре дакъа лоаш художественни самодеятельносте. Товенный самодеятельний коллективай репертуар а исполнительски говзал а. Производственни коллективай, дешара заведеней, культура учреждений агитбригадаша укх шин шера боалI эзар совгIа концерт оттадаьй. Цхьабакъда, культпросветучреждени балха кхоачамбоацарех наI да хьажараш чакхъьеначуча тIехьагIа царех дукхагIа ярана шоай болх зьлгIбар.

Отчетни ноебнах, йоах докладчико, мехкаьшта юкъера болх тоаьбеннаб. 1967 шера июнь бетта диннача республика кхалнаьла слетикка повкъостал дир цу гIулакха. ХIанз 3 эзар совгIа болча нохчийн гIалгIайн мехкарша комсомольски политпросвещене деш. 2,5 эзарне профессионально - технически образоване системе специальностащ карадэш.

Цхьабакъда, кхена бола мехкарий маьре ухийтала дIадаккха мегаш вайна. ХIанз а тIехь моттигаш нийслу лаьца гIулакхаш лелаечча лаьш - [illegible] ... уж [illegible] общественни вахаре [illegible] леладайтам.

Вай республике цхьа барт бола кхахьегаш лезал санна 55 къамий [illegible] бах, йоах докладчико. Республика комсомольски организацена лоархIаме болх бу СССР халкъаш дезаш пролетарски интернационализм йолаш кагирхой хьалкхебара. Вайнита леза баьлха вьетнамски [illegible] на эшачунга хьажа хIарахар кийча ва. Вай дег тIара уйлаш турпалец вьетнамски халкъаца я, американски агрессораш [illegible].

[illegible] белгалду, [illegible] фестиваль [illegible] сайренаш, [illegible] политпросвещене [illegible] дикагIа хила [illegible].

Цул тIехьагIа докладчико [illegible] а вузий, техникумий, [illegible] комсомольски организацей балха.

[illegible] комсомольски организацеша хоадам [illegible] 1967 шера республика [illegible] 22 эзар [illegible] 5 [illegible]. Комсомольски организацей лоархIам а [illegible] комсомола шутIарашка дIатIехьа шерлуш хилар. Отчетни нoедах 22086 [illegible] хьайай комсомоле. КПСС [illegible] кандидаталла [illegible] рекомендацеш еннай 1120 ВЛКСМ члена.

Чакхьъьнача комсомольски отчетно - харжаманий собранеша, конференцеша хьахьехар дукхагIа йолча горкомашка, райкомашка, цхьаьнашарча комсомольски организацешна шоай балха гIулакхаш анализ еш, дика дIалоладахьча гIулакхашта обобщение а еш уж дIа-хьа даржадора, [illegible] коммунистически гIулакх [illegible] хургболаш кхетам лора кагирхошта.

Республика комсомольски организацеш шийн болх дика вIаштIехьбоаккха, областной партийни организацена гоалаьа вкотееш, КПСС XXIII съездаш ВЛКСМ XV съездаш [illegible] отталь декхараш хьинаре кхоачашдеш паккъоний шийн конференци.

Комсомольски организацей лоархIам, лоша лакхденна дукхагIа хилча даькъе партийни комитетама лертIа кулана лоаттадар бахьан долаш. Кадраш тьахаржареш уж бокъонца дIакхиьъаран гIулакхаш, комсомольски вахара леташ каст-каста дуьйц парте пленумашка, активашке, горкомий, райкомий бюрошка, партийни собранешка. ХIаьта а, — йоах докладчико, — ВЛКСМ обкома, горкомий, райкомий, цхьаьнарча организацей организаторски балха нийслуш доза кхоачамбоацараш белгал но дича лаьаш вай. Из да нийттедар белгаяле на хир, еине поручениеш кхоачашъяра тIехьожаш лоттабеча формализм хилар, шийн балха критически ваз на белгIа. Цхьайолча моттигашка боатгIача беса йаз бац организаце вахаррча комсомольски собраней лоархIама. Цхьайолча хана уж собранеш формально кийчъю.

Хьара комсомола комитето шийн болх принципиально лелабар вIенхаштта тьалезам ВЛКСМ обкома. Обкома, горкомама, райкомаша Iалашьаш кадрий резерв. Цхьайолча хана комсомольски балха хьажабе кийчбанза болча повкъосташта рекомендацеш тийннай. Кхидола кхоачамбоацараш а да. ХIанз комсомольски организацеш уж дIадоахаш я.

Доклад чакхйоалаш ВЛКСМ Центральни Комитетаи КПСС обкома тешам белар докладчико, республика комсомол боахамец политически декхараш кхоачашдеча областной партийни организаце тешаме гIоача хургIиндарах, вай мехка коммунизм хьалхьара гIулакха беррига шийн низ а хьинар а дIалургахилараш.

ДЕ ДЕЗАРАШ КХЬА А ДУКХАГIА ДА

Конференце делегаташ дав хьалхаьш областной комсомольски организаце леладаш дIахо айдалар, республика производственни политически вахаре цо доалаш дола дакъа [illegible].

ВЛКСМ Грозненски горкома хьалхарча секретара П. Громово [illegible] белгалдир X областной конференцей [illegible] дийца гIехьше комсомольски балха стили дуьн методашт тоаяна, ВЛКСМ обком горкомаш райкомаш цхьаьнацарна комсомольски организацеш группашта гIулакхацей хоадам боллаш кулгалдеш хиниа хилар, царна каст-каста дIа а ухаш секретарашта практически повкъостал деш хилар.

Кхетаман организаторски болх тоабалар бахьан долаш лакхденнад производственни толамаш, социалистически декхараш хьинаре кхоачашду [illegible].

Цу гIулакха къаьстта дика повкъостал даьд пятилетка задаеш хьалал хьалха кхоачашъяра, квалификаци лакх-ара, шоллагIа сменаш профессиех хьараьнара нода йоаржаьчча социалистически яхье.

Грозненски кагирхой счета тIа а кIезига дац дика пайдане гIулакхаш. ХIаьта а толамаш ихь-а дикагIа хила могар шIенхаьттара кхоачамбоацараш вай балха тIа нийслуш дехаро.

Массово-кхетама болх цхьайолча хана эпизодически хул. Дукхача кагийча нахен мехкарашен балхара йистебаьлча комсомола вахаши йолаш бисар бахьан долаш общественни порядок телхаш. П. Громова массехк предложенеш лу [illegible] дерригача областной комсомольски организацен болх тоабара, комсомольски балхлой дешар цатаддаш кургIола хьалаш вIаштIехьлахара, практически балха йоккхача активах пайда эцара. ДIадахача шерий опытах пайда а эцаш ВЛКСМ обкома,— хоадам бола гIулакхаш чакхдаха [illegible].

ВЛКСМ Надтеречни райкома секретара Д. Межидова белгалдаьхар, района кагирхошта отчетни периода карагIдаьнна дика гIулакхаш. Дукха шераш аьлар хьайбаш лелаеча, кхай тIа дакха толамаш доахаш къахьегача кагирхой. Хьалха латтарий опыт кагирхошта юкъе шерагIа йоаржае еншта белгалдир.

ВЛКСМ обкомо тIехьарча шин шера тIайца решенеш кхоачашъешта и хьожаш тIахьожам чIоагIагIа лоаттабаьб, — аьлар Д. Межидова. Цхьабакъда, дIахо йоадча хана, сона лов ВЛКСМ обкомо комсомольски прожектора болх тоабалга, кагирхошта шоай професси чIоагIагIа еалйоалийтаргIола мероприятеш дукхагIа чакхъяхар.

Цул тIехьа трибуна тIа воал Грознерча химкомбината слесарий бригада бригадир В. Мальцев.

Комсомола юбилейна сийленца мукъобахара лакха социалистически декхараш тIайцад тха комсомольцаша, — боах цо. Хьара цехе, бригаде, сменашка шерра социалистически ях йоаржаьй кагирхоша дикача производственни гIулакхашца шоай шIейна накъабахара, хьахаре моттигаш аьхараашта премеш белгальяьй.

Тахан белгал на дича йоаш йоацца кхоачамбоацараш а да комсомольски балха хIанз а. «КП» штаб я тхо долча вIашагIъелла. Цхьабакъда, е районкам а, е областной комсомольский штаб а шIакхха тергалбеш хинниацц тха штабо бу болх, практически повкъостал даьлац. Хьанит доацаш балха тIара а боахаш каст-каста районе тIабех тха комсомольски организацей секретараш, телефонаца де йиш йола къамаьл из доллаше а.

[illegible] вахаре 50 шера хиннача хуццамех, тахан из общественни а производственни а вахаре шийна дIаза нийсса доттаьа доалаш [illegible] белгалдир [illegible] Шалы района «[illegible]» совхоза [illegible] токара С. [illegible]. Цани а районе нийслуш долча дыхах жедисача гIулакхех дийцар цо.

ВЛКСМ обкома отчетни периода бав болх могайр конференце, къамьла даьча ВЛКСМ [illegible] райкома хьалхарча секретара Ю. [illegible]. [illegible] дикагIа тIатьожам лоаттабелга, уж кхоачашъяра гIулакх-[illegible] комсомольски организацешта цо дера йола повкъостал белгалдир [illegible]. Обкома [illegible] тIа нийслуш долча кхоачамбоацарех а дийцар цо. Цунна хетачох, ВЛКСМ обкомо оаьза бу студенчески кагирхошта юкъе кхетама болх. Вузай выпускникаш, къаьстта пединститута выпускникаша, еза лелаш шоай сийлен профессе цIи, дешархошта кхетам балара болх тесса лелабу. Из гIулакх тергалдеш хила еза обком.

Комсомольски прожектора штаба болх тоабеша баргбац, «прожекторист» дешар вIаштIехьдакхха деза. Къаьстта терхам тIабахийта беза, — аьлар цо, — кагирхошта юкъе беча атеистически балха. ХIана а моттигаш нийслу комсомольцаш дина мутIахьа боаш.

Къаьстта дукха моттигаш я кагирхоша хулаше гIулакхаш лелаш. Вай денца кагирхой культурни досуга терко на еша да ю. Боккхача лоархIаме ба цу хьакъехьа культпросветучреждени болх. ХIаьта цар болх тахаьарча цийнатьа эсала ба. ДукхагIа дола культура цIенош ремонт еша да тха района [illegible].

Спортивно-массови болх кагирхошта юкъе дегIабоалабара комсомольски организацешта хьалхашка латтача декхарех къамаьл дир веспортсовета председатела М. И. Мусаев.

Тха комсомола комитето,— аьлар Грозненски мехкдаьтта институтал комсомола комитета секретара Г. Петросова, — [illegible] дерий шийн професси дика йовзаш, кIоарга политически кхетам болаш коммунизм хьалхьара хьинаре дакъа лоацаргдола специалист кхоэар. Оаха дукхагIа терхам тIабохийт студентий успеваемость лакхъяра. Цу гIулакха [illegible] институтан бакха тайп-тайпарча формах дикагIа йола студенчески группа белгалъяра хьажараш ду, факультетамаш дешара конкурсеш чIоагIъю, лакхарча курсашка дола багIача студенташа цхьоалагIча, шоллагIча курса студенташа вIашагIкхетараш сайренаш ю.

Цул совгIа боккха терхам тIабохийт хургболча специалисташта коммунистически-интернационалистски кхетам балара.

Г. Петросова дIахо дуьйц укх шера аьхки болха йха кийчлуча «Нефтяник-68» яхача отрядах лаьца.

Шийн къамаьл йистедоалаш Г. Петросова ВЛКСМ обкома шоаьи студенчески кагирхошта юкъерча балха отдела массехк критически замечани ю, студенчески вахара лертIа буьшш цо на лоаттабар бахьан долаш. 10 эзар совгIа студент ва республике. ВЛКСМ обкоме, горкомашка, райкомашка, студенчески советам вIашагIйоттха еза ха хьатIахьачай.

Кагирхошта идейно - политически кхетам балара лешаьита хетама къамаьл дир конференце «Прометей» яхача политически клуба пропагандистас С. Батмова. Политически кружоке занятеш вIаштIехьъьнтара опытах лаьца дийцар цо. Шин хеача революционерий вахарах хьехаш а лоаш, база Iенал цу кружока ладугIараш. Занятешка дIа-хьа хьахьта къамаьлаш а дош хаьте хIара задугIархоча шийна хетачох, шийн уйлах дуьц.

Программех тешаш занятеш шоа совгIа производстваца нисвенна урокаш я оаха. Иштта чакхъьяний экономически реформах лаьца хинниб айба.

ХIана кагирхой клуба акхано «[illegible]» йолча тема «Сийлен [illegible]» яхача тематически сайрен [illegible]. В. И. Ленин вав 100 шу дизара [illegible] вахар, [illegible] гIулакхаш Iоамуьй оаха, [illegible].

Шийн къамаьла йистедоалаш комсомола обкомагара пропагандистий хан-ханнахьа дешара, гойтара посебешца, литературанца Iаламбар, каст-каста пропагандистана шоай бал опыте дIа-хьа эаргIйола семинараш яр дах С. Батмова.

Делегатий терхам тIаозаш дар Сунженски района КПСС XIX съезда колхоза правлене председатела В. А. [illegible] дах къамаьл.

Дукха ха ян школа выпускникаш тха колхозе болх бе на тугаш дIаухаш хинна. Цу дола кIенхашта терхам тIабахийтар колхоза партийни, комсомольски организацеша, колхоза правлене. Кагирхой колхозе болх бе Iербола мероприятеш белгалйир. Цул тIехьагIа кагирхошта юкъе политико-кхетама болх шерагIа боаржа а бeш цар культурни духовни хьашташ кхоачашдергдола хьалаш вIаштIехьдаха хьежар тхо.

Из лоархIаме болх чакхбаккхар бахьан долаш хIанз шоай колхозе бус школа выпускникаш. Советски Эсаре гIулакхе хиниараш а шоай юрте цIаха баьннаб. Дукха повкъостал лу оаха Советски Эсаре гIулакха тIабоахача кагирхой дешала.

Йоккха терко ю колхозе кагирхошка дешийтара. Укх тIеххьарча шин шера 14 зIамига саги йоIи вузашкеи техникумашкеи деша бахийтаб колхозо. Заочни дешаш 9 саг ва, культурно-кхетама балха боккъонца йола центр а хиниа дIаеттай колхоза клуб. Художественни самодеятельностей тайп-тайпарча кружокаша дакъа лоац кагирхоша. Каст-каста диспуташ, кагирхой сайренаш, [illegible].

ХIанз кагирхой юрта Iе боаш хул.

Пединститута студенташта юкъе шIенхашта кхетама болх тоабе беза, — аьлар Урус-Мартана районе № 2 йолча школа пионервожатой Р. Асаева. Тха районе болх беча цхьаболча пединститута выпускникашна вIалла терхалбац пионерски болх. Из бахьан долаш хала хул пионервожатешта беракашта юкъе из бола лертIа вIаштIехьбаккха. Грознерча пединститута шоа-кха бетта боккхагIа бола пионервожатеш кийчбора курсаш хьеелар дах Асаева.

Кхалнаха юкъера кхетама болх тоабара хетадаь дар Гудермесски педучилища студентка Р. [illegible] дах къамаьл.

Ленински комсомола 50 шу дизаре Наурски района кагирхой дикача къахьегама совгIаташца пакъабаха кийчбаларах дийцар цу района «Комсомольский» винсовхоза комсомола комитета секретара С. Цугова.

Кагирхой Советски Эсаре гIулакх де кийчбарахи царна военно-патриотически кхетам баларахи дийцар республика военкома В. М. [illegible].

Делегатий еррига уйлаш кагирхошта коммунистически кхетам балара болх тоабара, пятилетка задаеш ханал хьалха кхоачашъяра уж сацагIбадара, ленински комсомола 50 шу дизарам В. И. Ленин вав 100 шу дизарам сийлецна пакъабахара хьаьль яр.

В. И. ЛЕНИНА ВАСКЕТАШ КХОАЧАШДЕРАШ

(20 ШЕРИЙ КОМСОМОЛЬЦА РКСМ III-ча СЪЕЗДА ДЕЛЕГАТА П. В. МЕЩЕРЯКОВА ДАЬЧА КЪАМАЬЛА ТIАРА).

ЦIаккха йицлургйоаца собатеш хул хIара сага вахаре. Са вахаре а хилар из тайла собата. 1920 шера октябрь бетта РКСМ III съезда делегат волаш В. И. Ленин бIаргаваьйра сона.

Революце баьчча сценае делегаташтен берригача советски кагирхоштен хьалхашка къахьегама, къовсама, дешара йоккха программа оттайир.

Социалистически революци [illegible] этапага боаьд къахьегамхой, къаьстта кагирхой, [illegible] баргбоацашта белгалдир Владимир Ильича. Къаьнача воахалеи помещикашеи капиталистамеи эшабьаб, [illegible] тIехьена социалистически обществе хьалхьа тоараш Iалашдьаьй. Цхьабакъда, из хьалъяра деша деза, деша, иIехьлазза а деша, — аьнар Ленина.

Дуьнен тIарча дерригача [illegible] леше дукхача шерашка [illegible] коммунист, — [illegible].

[illegible], [illegible] ударни группаш хила [illegible] — йоахар цо.

Тахан вайна бIаргагу Ленински васкеташ комсомоло сийленца кхоачашдеш хилар. Иттанаш шераш гораш, гидроэлектростанцеш, эзараш [illegible] — Ленина васкеташ практически вахаре чакхдалар да. Комсомоли беррига советски кагирхой Ильича шоашта хьайбахача тайпара ба, коммунизмен сийрда идеалеш вахаре чакхъяра хьинаре къовсам лоаттабу.

Шоай Даьхе — Советски Социалистически республикай Союз [illegible], из дошош хила.

[illegible] хаьаш, [illegible] утташ [illegible] уж. Вай болча В. И. Ленина васкеташ [illegible] уж кхоачашдеш хилалах.

«СЕРДАЛО»
2-гIа агI. 12 март, 1968 шу

СУРТА ТIА ВЛКСМ XI областной конференце делегаташ (аьрдехьара аьттехьа): «Сунжанефта» НПУ бурув детар Магомедов Рошан, КПСС Советски района техсекретарь Янукаева Лейла, Нохч - ГIалгIай республика геологически экспедици Малгобекерча геологически парте начальник Арсаналов Хаджи-Мурат, «Малгобекнефта» НПУ № 1 йолча кIоарга чохкаха бурув деттача контора мастер Беков Б., «Грозненский рабочий» яхача издательства линотипистка Пискунова Лиля, МалгIобекерча больнича лор Яндиева Задихан.

Е. Могрбаева сурт.

Комсомольцашта дола хьехамаш

(ГрозНИИ ДИРЕКТОРА ПРОФЕССОРА З. ДОРОГОЧИНСКЕ ДАЬЧА КЪАМАЬЛАЦАРА)

ЧIоагIа дог тохадеш къамаьл ду аз тахан укх трибуне тIара. [illegible] сай дIаваьла комсомольски шераш дагадоахаш да аз, шоллагIа-дале ленински комсомол [illegible], [illegible] цу сона. [illegible] массайолча хана аз сайга хаттар денаь — Iалаш [illegible] сай болаш бола безам кагирхошта дIабоалбой аз, [illegible] кулгашка [illegible] эстафете дIалора?

Тахан комсомольцашта из хаьхале бола безам ба са.

Хьара комсомолец дIахо кIоаргагIа деша гIерташ хила веза, новатор хила веза. Сона дега, хьара комсомолеца [illegible] вахара [illegible] терхам тIабохийташ хилар. Масала, [illegible] тIадаш. [illegible] болх бейташ дола [illegible] бIаргаго бен я.

Сона дуьйц аз из? Вай мехка хулаш латтача йоккхача технически прогрессо [illegible] комсомольцех [illegible] доалаш хилар лоаш дуьйц аз.

Тха институто дукхагIа бола [illegible] технически прогресс вIаштIехьвоаккхачарна дакъа лоацаш ба, цу гIулакхо производства эффективность лакхъю. Царех шить Мотель Исалов Сансан Элуорди керда технически процесс вIаштIехьбаккхар бахьан долаш ВДНХ дешен гонсе медалаш ена ях.

Iалма областе хинна на Iеш шоллагIа кхача областе а хила йиш я новатор.

Хьара комсомолец шийна тIадиллача гIулакха [illegible] хила веза, [illegible] из леладечо [illegible] хила веза из. Из декхар [illegible], вай пачхьалкхене керда общество хьалъеча дIахо доалде дезараш [illegible] гIулакхаш дIахо [illegible] кагирхой [illegible].

В. Г. Белинске цІерагІча Пензенски педагогически институтъ ІилмаІн коммунизма кафедре віашагІъеллай Ленински аудитори. Цул балха кулгалху преподаватель Т. Н. Горелова (сурта тІаръхь) керте йолча 10 саг юкъе волча совето. Ленински аудиторе балха плана юкъе да къаьнача большевикашца, эрсий революцей доакъашхошца віашагІбеттабалар, дІа-са деза книжно-иллюстративни выставкаш, семинараш, зенцаш, викторинаш.

В. Кунова сурт. ТАСС фотохроника.

ДАНЗА ДИСАЧОА СУХАЛБЕ

Кастта кхаьна арахьрга сенакхе — хІае йолаергьа біальсти ше культураш. Цу лоархІамерча балхашта тайп-тайпарча кийчонца накъадолх района боахамаш.

Укх шера хьархІа социалистически декхараш тІаэцаи района кхаш леладераша йош делар деррига доакъха ялат 36 эзар тоннага дІакхоачаде, планах доагІар 30,5 эзар тонн кара доацача. Бекхтакхаре да шекара свекла кхееранна тІаийна декхараш а — еррига шекара свекла планах йоагІачул итт эзар тонн дукхагІа чуя хьархІал. Бокхха тераш тІабохийт района тхьамка кхедара а. ТІаийцача декхарех кхо біаь тонн кхедергда из — планал 55 тонн дукхагІа.

Шоаш денна дош кхоачашдара района дукхача боахамий кхаш леладераша хьалхе а дІадоладир біаьстан кийчо яра балхаш. Уж балхаш дешше а производственни управлене специалисташа массехк организационни мероприяти йир совхозийи колхозийи кулгалхошца. Иштта, шинь семинар хилар района шекара свеклан хьажкІаш кхееча звеньяшца. ХІара семинаре царна ейзар хьалха хатта опыт. Іалмана карасІакъаннача кердахарех хьаца хиннар уж культураш кхееча [illegible] опытни станце Іалман [illegible], боахамий специалисташа.

ХІара культура лакхара хьунакъан кхебара по-шоай опыт дІа-йха йовзийтар семинарашка дагьа хьалхарша.

ХІанз районе йолаш я 120 шекара свекла, 31 хьажкІа кхаш звеньяш. ХІара звеноша тІачІоагІъалй хоадам бола участкаш, хІара цар тІа боах беш а уж хІанз. Иштта, кхашка 27 эзар тонн органически удобренеш тайсай планах еррига тоесе езараш 38 эзар тонн йолча, кхаш хьалхавъа 2650 тонн минеральни удобренешца. хІаьта еррига а планах кхашка товса езараш 6 эзар тонн я. Геттара дикка бола баьб района кхаш леладераша гурахьа йийнача культурашта подкормка еча. Иштта планах подкормка е езаш йола деррига кхаш, 10 эзар гектар кара доацача уж балхаш хьаьд 10850 гектара тІа. Кхы а дукха юртбоахама культурай хьунакъан лакхбергбола мероприятеш кхоачашьян кхаш лелалерана.

ЦІхьабакъда, района массалочча боахамашка отталаьдац из гІулакх доагІача тайпара дика. Масала, біаьсти вена культурай фу Іалашдарга дилача тІехьайс ХХ-ча партсъезда, Куйбышева цІерагІа колхоза. ХІанз а тІехь хьатІазалац ву боахамаша хьажкІа, шекара свекла, кхыча культурай фу. ХІанз а тІехь фу тІаза баьннабац «Джалка», «Южный» яхача совхоза специалисташ, хІанз а тІехь йистебаьнилабац кена фу цІендаь. Хаьта цу гІулакха нел аппаш деза хьалаш долаш да боахамашка. Хоаш дац тІехьадусача бакха кулгалкой фу ле дага ба, хІаьта иза дІаде деза ха-м гарга гІертай.

Хоаш да заба оала лаьтта шиь ханнахьа ахар нел лоархІаме да. Из дика кхета а деш дукхача боахамашка шиь ханнахьа аьха Іедилар деррига заба оала лаьтта. ЦІхьабакъда, «Джалка», «Автуринский» яхача совхозаша, Ленина цІерагІча колхоза къахьетамхоша из лоархІаме мероприяти кхоачашьаьцар. Шиь ханнахьа из баьъан долаш Іана хаьнашка январь, февраль бетташка ала дезаац хилар лаьтта. ХІаьнача лаьтта дІайийна культураш дика а хьунакъац. Цу боахамашка шиь ханнахьа аьба, лаьтта цІа далара керттера балхан да, хІара трактора выработка лока хилар, дукхагІа йола трактераш гуралъа сайца хаттар.

Кхыча боахамашта юкъе дикагІа кийчо аьй біаьстан кхаьмарча балхашта «Шалинский» яхача совхоза къахьегамхошъ, иштта шекара свеклана дІае аьнна къоастадаьча 450 гектар йолча кхай тІа віашагІъаь органически, минеральни удобренеш тайсай хІара гектара тІа итт центнер а кхоачийтаьш, цул совгІа хІара гектара тІа кхы тІа а йиь-йиь центнер суперфосфат тесар. Белгалде деза біаьстан юкъе юкъ культураш дІае хьархІа деррига лаьтта а цар шиь ханнахьа аьла хинналта. Дукхача боахамашка дика отталаьдац механизаторий, кхаш леладерий кадраш кийчъелга. ЦІхьабакъда, укх совхозе шиь ханнахьа кийчйир звеньяй кулгалкой, поливальщикий кадраш, звеньяшта дІадийкьад лаьтта, цІеньяй ороситальни сеть. Шиь ханнал хьалха кийчъяй совхозе еррига юртбоахама техника а. ХІанз вегетационни хьасапе сонай боахамашкеи люцерна кхашкеи кий дулдаш ба совхоза поливальщикаш.

Укх шера эттара хьалха, хьархІа йола дахчан волокушаш аьй совхозе. Царца хьат дІадечаха шаьрдерга лаьтта. Из бокхача лоархІаме да, хІана аьлча дика шаьрдаьча кхай тІа кара цхьатарра кІоаргал а долаш лаьттах долла йиш яц фу, хІаьта, пропашной культураш — хьажкІа, генараш дІадухча нийса кхаьрташ а хилан. Совхоза керттерча агронома хІара бригадана дІадевзийтад еррига культурай технологически картанаш. Цар йиш хулийт хІара культура кхеерга дІадодача ахчан тІакхожам доаттабе.

Кхыча тайпара да гІулакх доалахарча «Автуринский», «Джалка» яхача совхозашка. ХІанз а тІехь отталаьдац цар технологически картанаш, дІадовзийтадац уж бригадашта. Цу шинна а совхозе хІанз а тІехь кийчъяьац лаьтта шаьрду волокушаш. ХІаьта укх шера уж геттара ошаргІолаш я, хІана аьлча, лаьтта чІоагІа тІаьда а долаш хьалха цу гІулакха [illegible] лелаш эца пайда бац.

Укх шера Іалаша хоралла чІоагІа аьттув болаш лата юртбоахама культураш дика хьунакъаьара. Лаьттанаш шортта хий Іайнад Іай духах, ...лоа, догІаш делхар баьъан долаш. ХІанз кхаш леладераша хьалхашка, лаьттача декхарех керттерчарех цаьй да лаьтта йІоахдуцаш а доаца ца далийтар, цуннара тІоадал соадар. Кхаш леладерай, специалистий еррига уйла тІеерзае еза уж лоархІаме мероприятеш дика кхоачаш а яь біаьстан кхаьмара балхаш керттугІа чакхдалара.

Цу гІулакха вел дикка дола хьалаш долаш да. ХІара боахаме шортта йолаш я юртбоахама техника, минераш, цар тІа болх бе хьаха говзал йола механизаторий кадраш. Духхьал укх шера района боахамашка віашагІъеххача курсашка дийша чакхъаьнкан 250 саг кхаш леладераш, 120 поливальщик, 140 тракторист. Тешаме да йиш я цар шоай болх гІулакх доаьаш дикаш бергба аьнна. Цох болхха пайда бартба боахамашта — болх дикал дезха йолашагІа ше бу дукхагІа хургьа юртбоахама продукташ а.

Массехк дош ала безам ба са юртбоахама культураш дикагІа хьунакъара лоархІамерча мероприятех — лаьтта лелдара культурах. Тайп-тайпара да из дош тІа боахамашка. Масала, из гІулакх Іалаьмате во отталаьдар дІадахача шера «Автуринский», «Джалка» яхача совхозашка. Из баьъан долаш геттара лоха хилар хьажкІа, генарий, кхыча культурай хьунакъан.

Фу баьъан дар цу хьахерча культурай хьунакъан иштта эшабалар? Керттердар севооборотанка юртбоахама культураш хувца ца хувцаш дІаэвлга да. Из баьъан долаш пропашной культураш гуший яхача баьца хьалйиекьар, хІаьта гураьха дувча кІих лазар хиийтар, зене са доахка хІамеш летар — лоха хилар кІи хьунакъан а.

Белгалде деза цу тайпара кхоачамбоацараш укх шера а нийсдензлга. ХьажкІа дІае хьакъоастадаьа гуший яха бун лаьша кхаш. Из баьъан долаш дукха за хургІа боахамашта хьажкІаза кулгашца обработка еш. Цу тайпара хьалаш эттад «Автуринский» яхача совхозе. Доаллата хІаъа «Автуринский» совхозеи Ленина цІерагІча колхозеи кхаш, [illegible] хьунакъан цхьатарра бацар. ДІадахача шера Ленина цІерагІча колхозе кхаш леладераша хІара гектара тІара 32 центнер хьажкІа чуйийр планах йоагІар 16,7 центнер кара йоацача.

Дика віаштІехьдаьккхад Ленина цІерагІча колхоза севооборотанка культураш хувцаш дІаера гІулакх. Укх тІехьарча массехк шера нийса хержа колхозе хІара культурана аьттув хургбола предшественникаш хинна кхаш. Массала а хьажкІа дІае пар гурахьа дуъ кІа хиннача кхашка. Цу гІулакхо аьттув хулийт хьажкІа дикагІа хьунакъае а, хІаьта гуший яхача баьца оасарца къовсам лоаттабе а.

Сухалбе бена тІехьадусача боахамаша біаьстан балхашта кийча еча дахна дисар сихагІа дара. Цох тайпша ба укх шерара хьунакъан.

И. ПУГАЧЕВ,

Шолжа районе юртбоахалла производственни управлене агроном.

М.-Р. Пешев.

Республикан цІи яза а Наьсарен района Альтий-Юртерча отделене шуръй-товарни ферма коллектив. Цу ферма къахьегаман токамийна Социалистически Къахьегама Турпала Беркхоева Леммай хьанор. Укх шера хьалхарча шин бетта хІара ца лелабеча Іаттагара 475 килограмма шура хьакхай Леммас. 1968 шера цо тІаийца социалистически декхар хІара Іаттагара 3.506 килограмма шура йоакхкдаргъа аьнна да.

Белгалде дезаш дика да цунна ийІейала гІертача доярший хьанахашт а. Иштта Тариханова Захьарета шин бетта хІара Іаттагара 443 килограмма шура хьакхай.

Къахьегаш дукхабезам боаш муцьа да хинча дерттІа совгІара хІара бе урхадара доярцаш. Укх сурта тІа шаьш гу ферма цІена уголокe газеташи журналаши дешаш боахка доярш [illegible] Лемка, Чигиева Лида, Тариханова Захьарет, лаборантка Халухаева Нэзбан.

М. Пешева сурт.

А. М. Горьке 100 шу дизарга

Дунен меттайлара Горьке книжкаш

Горьке произведенеш доазол дехьарча меттайла арайнала йолаелар дІаьлхача біаь шера юккъьенца цун дувцарий эгара хьалхара шин томех хетта гуллам ара маьбальхинге я.

1899 шера Россе халкъий меттайла арадоал дукха а Горьке переводаш-дувцараш. Эрмалий, гуржий, латыший меттайла дахкхадар горьковски «Лаьчах дола илли», латыший меттала — «Кирилка», «ШийтІих лаьпа», «Сахьунзар дукхьа», «Филотен Ильич», эстоний меттала — «Кирилка». 1900 шера азербайджаний меттала арадоал «Ткъаь ялий цаІн» яха дувцар, эрмалий меттала — «Вывод», гуржий меттала — «Цкъа гуракхьа», латыший меттала — «Ткъаь ялий цаІ», «Коновалов», «Макар Чудра», «Фома Гордеев», татарий меттала — «ДоттагІчилгаш», эстоний меттала — «Емельян Пиляй».

Россе халкъий дикагІча писателашех поэташа шоай халкъашка віалозийт Горьке произведенеш. Иштта, 1907 шера «ДуІакхайкхочох доала иллиа» эрмалий меттала дахкхад Аветик Исаакяна. 1908 шера Аванес Туманяна перевод яьй «Чкъаьрий доьхарх фени». Литовски поэта, драматурга М. Шимкинса-Шаулянискиса 1899 — 1900 шерашка литовий меттала дахкхад «Лаьчах доала илли», хІаьта поэта, драматурга, критика профессора Стругке 1913 шера перевод яьй «ДуІакхайкхочох долча илленаь». Эггара хьалхарча литовски пролетарски поэта Ю. Янониса 1914-и 1915-и шерашка перевод яьй «Вух тІа» яхача пьеса тІарча иллевек «Массехьардар» яхача дувцарай. ТкъаьитталагІа шерашка юкъе дахача хана Литве фашизмана духьалара уйлаш дегІаькхача юкъагІа поэта Н. Монтвилас хІазалагІа литовий меттала доакхх горьковски «Нана», хІаьта А. Венцлавас — «Са университеташ».

Сийлахь-боккхача Даймехка тІема хана, фашизм эшэргхидарах чІоагІа тешам беина а йолаш, Саломея Нериса хержа переводаш ю «Лаьчах долча илленех» «ДуІакхайкхочох долча илленех».

Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци хинначул тІехьагІа Горьке произведенеш СССР деррига халкъий меттайлаь йоах. Еррига а Советски Іаьдала шерашка Горьке произведенеш СССР халкъий 83 меттала а доазол дехьарча меттайла а 1529-за араяхай, йийттех ахча миллион экземпляр тираж а йолаш. «Нана» яха роман 91-за арадаьннад СССР халкъий 53 меттала, 825 эзар экземпляр тираж а хулаш. «В. И. Ленин» яхача очерка СССР халкъий меттайла а доазол дехьарча меттайла (СССР чухьа) а переводаш яьй 62-за, еррига а тираж миллион ши біаь эзари экземплярал тІех а йолаш.

Горьке произведенешта ю переводаш а 1899 шера дена арайолла я доазол дехьа. ХІаьта Венгре перевод яьй «Сахьувзар дукхьа» яхача дувцара, Германе — «Емельян Пиляй», Франце — «Проходимец». Цул тІехьагІарча шерашка уж переводаш дукхагІа еш хьайлагІа. Віаьнеро йолаенначa юкъагІа Горьке произведенеш англичаний, болгарий, венгрий, голландий, датчаний, испаний, итальяний, немций, французий, хорватий, чехий, шведий, японий меттайла йолаш хиннай. Горьке дунен тІа гІоръаьнна йоккха цІи йола писатель хул.

Горьке произведеней переводех цхьаьраш цхьа шиь тайпара кхел йолаш хиннай. 1903 шера Германе арайаьнача «Вух тІа» яхача пьеса цхьа экземпляр гитлеровски режим хиннача шерашка хІалакъяь дІаьккхарах кІалхаръяьккха хиннай цунна набор ячча болхлоша. Цу болхлоша цхьане йола дунен шоллагІа тІем йистебаьнначул тІехьагІа Московски Горьке музейга еннача цунах пролетарски интернационализм деррига дунен къахьегамхой цхьоагІон талхарг ца хилара теша ку яхья шиь тайпара йола реликви хиннай.

Къычар миссаза а яхар ю на кхуча тайпара а Горьке «Нана» яхача романа цхьайолча экземплярий кхел. Цу романа переводаш дунен болхлой боламе лаькха боккхача лоархІаме хила а хиннай, йолаш а я. Духхьашка 1907 шера хепатехачул тІехьагІа из роман деррига европейски меттайла дака доьалу. Цхьа шу даьлехьа датчаний, итальяний, сербий, турций меттайла дахкха хиннай. Ральф Фокса, ингалсий критика-коммуниста яздаьд, «Нана» яхача повести олиннех дукха болхлой духхьашка политически вахарах дІабеттабеннаб, яхаш. Укх тайпара да Горьквега 1910 шера вовзаш волча румынски социалиста О. Келинки социалистически литература арадувлийтача К. Гроэсти, цуоаш румыний меттала дахкха роман румыний меттала арадаккха мукъа балар а дехаш, ладаьр:

«Румынски наьага, къаьстта а Румыне болхлой классага дІайовзайта безам бар тха йоккхий литературни дикалаш яьха на Іеш; деррига дунен социалистически литературе ше морг яхь доравоагІаргбоаца пропагандистски низ бола произведени».

Хьехаю перевод 1910 шера хепатеха ара а хийтар, цунна Румыне дукха а бола къахьегамхой дор шоаш мукъабахара лоаттабеча къовсама Іалаш а баьбар. Бухарестерча партеи историе музее да беттагарга тІа «Конфискаци яьй» аьнна белгале а яьй йола из эггара къалха арахийца горьковски повесть. Цу тІа латт ер мукъар а: «Дофтане набахтен дирекци».

Горьковски произведенешта переводаш яра процесс — из хІае а кхыяр яле а йолча исторически юкъагІара политически ситуаци гойта шиь тайпара хила лакхусаш къахатнаг да. Иштта, хьалхара эрсий революци айлуши дегІаухьашт енача шерашка дукха а Горьке произведеней переводаш арайийначул тІехьагІа, доазол дехьа Горьке переводаш сихъенна дукха аравела юкъ хилар дунен шоллагІча тІемал тІехьагІара, советски литература къаьстта а чІоагІагІа теркалде дальна шераш. Цу юкъагІа Горьке произведенешта переводаш ю хьалха царна віалла а е лоадама переводаш ец на хиннача меттайла. Горьке книжкаш арадувл Албане, Бирме, Вьетнаме, Египте, Корее, Ливане, Сире, бенгалий, индонезийний, тамилий, малайций, монголий, хІиндий, пирсаьний, пуштуий, телугий, урдуй, гуджаратий, каннадий, маратхий, пенджабий, ассамий, кхычар меттайла.

Дукхача мехкашка арадувл дукха томаш дола Горьке сочиненей гулламаш. 1946 шерал тІехьагІа арадаьннад болгарий меттала ткъаь алх том дола Горьке сочиненей гуллай, 30 том Чехословаке, 10 — Венгре, 13 — Норвеге, 22 — Франце, 17 — Польше, 30 — Румыне, 27 — сербо-хорватий меттала, 28 — словаций меттала, сочиненей гулламаш — Тербий, корейций меттайла, хержа произведенеш — вьетнамий меттала, сочиненей гуллама 17 том — японций меттала.

Укх тІехьарча итт шера Горьке произведенеш лепайийттай дунен тайп-тайпарча мехкашка эзарашал тІех. Цу арадийнарий тиражаш Іаьаьинге йоаккхий я: иштта, Венгре, из мукъаьяьккхачул тІехьагІа, Горьке произведенеш 115-за арахийцай, цар еррига тиражаш 1.333.700 экземпляр а хулаш. Чехословаке 1949 шера дена 1966 шерага кхаччалла арайийнача Горьке произведенеех 1.235.000 экземпляр хиннай.

Вьетнама халкъа хІана, шиь мукъале баьъан къычарех тийша уллаш хІана доацаш ше хилийтар дукхьец тІагІертта чІоагІа къовсам лоаттабеш ше долаш, арайоах Америках йола Горьке очеркаш, шоллагІа кепатох «Нана» яха цун роман.

Горьке книжкаш деррига дунен халкъаша шоаш мукъаналара доаттабеча къовсама йола тІема герз да.

Софья БРОДСКАЯ.
(АПН).

ВАХАРЦА ЮВЗАШ

Пропагандистски болх шиь цолла гІа йола специальность лерхІ семинарсиц группа кулгалхочо Грознерча химкомбината керттерча инженера заместителя Исаака Хискеловича Туренке. Цун группе дешаш ба инженераш, техникаш, цехий начальникаш, технологаш, механикаш, фенола - ацетона а спирта а производствай мастераш. Гуш мадара лалугІашбараш цар юкъарча оборудоване боарамга диллача я, беча балхага диллача а тайп-тайпара нах ба, хІаьта царех хІаравар е віашигача а йоккхача коллектива кулгалхо ва, шиь коллектива болх віаштІехьбаккха а цунна юкъе хадданза кхетама болх бе а безаш. Уж дешаш практически къоастадара, кхоачашдара докъха новкъостал хул царна семинарски занятешка политически тешар Іомадеш хиларах, марксизма-ленинизма классикий балхаш довзарах.

Семинарски группе дешаш барех дукхагІа бараш производстве дика віаштІехьъяьккха хоаш, рационализаторски балха юкъе дакъа лоацаш бола нах ба. Занятешка собеседоваеш йолча хана хьинаре дакъа лоацар. Семинарски группа лалувгІархо В. М. Дробикин керте латтача цеха коллектив чакхдаьннача юбилейни шера комбината цехашта юкъерча хьалхе пхеза котъьлар. Иштта хьалха латтарех а лалувгІархо Р. И. Каршин керте латтача цеха коллектив а.

ЧІоагІа лакхденнад комбината коллектива къахьегама хьинар. ХІара цех тІагІертта къовсам лоаттабеш я пятилетка хамал хьалха кхоачашъе гІерташ. Дика кхеталу опыт йолча пропагандиста вов. Турецке цу тайпарча хьалашка политически дешара занятеш лакхача идейни боараме е езалга. Цудухьа из гІерт занятешка ухараштa аддха керда хІамаш Іомадаь ца Іеш дикагІа къахьега безам хургболаш уж кийчбе. Иштта вахарца ювзаш еш йола занятеш пайда болаш хул.

С. СУЛТАНОВ.

ТАДЖИКСКИ ССР. Дукха хо йоаццам Вахшски въагІерча А. М. Горьке цІерагІча колхоза юкъ меттигерча усадьбе хьадийлад керда культура ЦІа. Цунах а тайпай сийлаь-йоккхача пролетарски писателя цІи. Искагаи бетонахи хьаьдача сийдолча цІеная а 600 сага меттиг йоли зал, фойе, кружкий бохха дола цІенош, библиотека, кхынан бераи цІа, йолла дешаш зал.

СУРТА ТІА: керда культура ЦІен фойе.

В. Стеченцова сурт.

ТАСС фотохроника.

Газ Норильске кхоачаргья

Малхбоален СибарегІара шахкахьчай юларгІолча Мессоях, — Норильск яхача газопровода трасса хинна газови промышленноста Министерства специалистий группа. Цу группа кулгалхочо инженера Д. Кабонкос ТАСС-а корреспондентага хоам бир:

Бердача трасса отагІе 280 километр йоалха я. Іалаьмате чоалхане я из. Нах бола пункташ еа оаьнахьа тІа. Йоа улача ареншка біовстан юкъе дІавоалургвоацаш Іаьржа хиш ух. ТІакха сралара халача хьалашка газопровод йилла хІана дахрхІан? Жоп хала дац: газ ец халкъа боахама цІаста, никель, кобальт, кхьдола маьхера металлаш телача Норильска.

Мессоха районера газа запасаш хьалдагІе а заьча лоархІамех, йиь біаь миллиард кубометр я аьнна хеташ да. Норильске хІора меттех газ йоагае йолаечча Іалаьмате дукха ахча кходе йиш хургйолаш я.

Трасса йиллара кийчо е йолаьй. Навигаци дІа яа йолаезлинге я, Енисей тІа гІолла Красноярске кхухьаргья турбаш, тайп-тайпара техника. ГІиплоъьерашта новкъосталла йоагІаргья вертолеташи вездеходаши. Болата магистраль цхьан шерал ах шерах йилла яккха лерхІ. 1969 шу чакхдоалалаш йоагІаргья Норильске газ.

Грозненски яле — тІехдика

Цу девизал къахьег вай республика дукхагІйолча заводашеи организацешеи. Химически комбината, Грозненски нехкхаьтта чувхлоадача завода, гаражни оборудоване завода продукци дунен йоккхагІча рынке дикагІча продукцена юкъе я. ХІара денна дукхагІа хул арахецача продукце дикал лакхъю предприятеш.

Бакъда, алаьш дарздац берригача кулгалхоша, болхлоша, инженерно-технически болхлоша йоагІаьаш хенеше лоархІаш а беш лелаьаш продукце дикал лакхъяра гІулакх.

Ховш да стандартех дикал лакха йолаши продукци арахецаро экономика лакхъеш хилар. Масала, Грознерча «Электроприбор» яхача заводе хІанаш хьеш ювзохийтача Іаьржен дукха бесаш долчен металлашта боарам отташбарах баьнна пайда 38 эзар сом да.

Из иштта дале а цхьаболча кулгалхоша шоаш хьалхашка латтача декхарех ца кхета кеш уттаю.

Геттара ше хьалаш да укх тІехьарча хана промстройматериалий управлене кирпишкаш еча заводашка. Ше лоаттабу кийчача продукцена тІахьожам, ца метарглоацаш ше доалду испытательни стендашта. Назрановски Гудермесски кирпишк еча заводашка цхьанкха бустанъ прибор, тоаль стенд яц, цунахьа віалла тІахьожам бац уххаш арахецача кирпишка. Цепвала везаш тІамкха цу заводаша арахеца кирпишк ше хиларах. Цу деррига ювзъеш гІишлош хьалъерий балха дикал.

Да металлургиоацаш лелаш бустама прибораш литейно-механически заводе а. Дукха ха йоацаш хьаьча хьажаро хьалъекхар 235 приборах 2 прибор кара балха кийча йоацилга.

Продукци стандартех арахецара, технически тІахьожама, хьаберторей болхлошта, бустама техника кІезига тергам лоаттабу вай республика цхьайолча предприятешта. ТІахьожама - бустама приборий хьалашка тьежаш нах бац. Къаьстта ше лелабу из болх МалгІабикерчен Гудермессерчен кирпишкаш еча заводаша Пиннешта. Назранерча малых еча заводо, кхыйолча предприятешта.

Хьалха вай йийцача хьалхе лелаеча предприятей опыт дІакхачийта еза Нохч-ГІалгІайчен мелйолча заводашка, организацешка. Дика пайда эца йиш я мехкарча предприятей опытах а. Цу даькъе Саратовски лакха дикал йола хьоасий тьалеча химкомбината дика опыт я. Продукце дикал лакха хилар баьъан болхлошта производственни системах алалеш тел цига. Хьалха цу предприятен план тІехкхоачашъярах 20 процентах дикал лакха хиларах 5 процентах ахча тІахетар болхлой алалашта. «Вездефектни системах» комбинат болх бе аьлча деза процентах віашш хувцаелар. План тІехкхоачашъярах 5 процентах, дикал лакхъярах 20 процентах ахча йІде бьазар болхлой. Цу гІулакхо продукце дикал лакхъе торо хилийтар.

Бокха тергам тІабахийтаб укхаза службай тІахьожами болхлой технически боарами айбара. Болхлоша шоаш арахецача продукце йоаьхо яр за цу предприятен лакхъ толачаш дахара керттера баьъан. «ДикагІвола контролер — болхлочуй сий» яха денаг керте а лаьца къахьег цу предприятен коллективо. Из принцип Іалаш долаш я. ЧІоагІа лоархІаме да цу принципах болхлойи инженерашки хьалхкебар. Іимчахи техникахи а эца беза биэза пайда.

Уж гІулакхаш віаштІехьдаха декхарийла ба предприятей кулгалхойи царна цхьана болхлойи.

В. РЕДОН.

ХЬАЬКЪАЛ ДОЛА МАШИНАШ

Электронно-вычислительни техника инженерий балха автоматизации механизации яра чIогIа эшам хилбарах лоархIамегIарчарех цхьа проблема а хинна дIаэттай.

Электронно - вычислительни техникаци механизаце средствашна бизза пайда эцар чIогIа лоархIаме гIуллакх да планированием экономически стимулированем кердача системах болх бечу хана. Цох тийша да къахьегамц мисарле лакхъялар, продукци дукхагIа арахецар, предприятеша бу болх дукхагIа пайда беалаш рентабельни хилийтар.

Цу дакъе хьалхара пробин балхаш дIаболахьд город Грозненча предприятешка. Уьх тIеххьарча шерашка вIашагIа а ехха болх бе йодаеннай тохкама математически методийн лаборатореш, кхоъ кустови машиносчетни станци, 20 соьгIа машиносчетни бюро. Машиносчетни станцеша кхоачащду алапен материалийн учет лелайра дола бухгалтерски балхаш. Республикерча дукхачу автотранспортни организацешка путевой листанта отметка ю, учет ю мухь кхуьачен пассажирски транспорта. Механизированни хьисапе учет лелаю доадеча доагорах смазочни материалийн.

«Гипрогрознефть» института коллективо вIашагIъелла Грозненски нефтемаслозавода балха юкъехьош я диспетчерски управлене централизовани система. Цига пайда эц «УМ-1» яхача вычислительни машинах. ХIанз дIайолалый диспетчерски управлене цхьайола процессаш, технологически установкашка арахецача товарин продукцега дIадоахачун расчет ецга. Виззача низаца машина болх бе йолаелча цо регистрировани ергья технико - экономически хьокхамашта, расчет яра эшача керттерча технологически параметраща. Цул соьгIа машино лоархIаргIа хIара сахьата установка арахийцача продукцега дIаледар. Цо торо хулийтаргья технологически процессаш нийса леле, производственни мощностех дикагIа пайда эца.

Проектни организацеша хIанз керттера теркам тIабахийтаб кийчъеча техническа документацие дикад лакхъяра, проектировани яра ха лоацъяра. Вычислительни техника балха юкъелхьарна мара дегтача хьисапе кхоачвилдуургдолаш дик кхараш дац уж.

Хоаш махилара кийчъяь йолаш я архитектурно - гIишлон проектировани яра йола автоматизированни система. Машин болх бе дIайолаялийта ах минут ялалехьа проект кийчйир, ах сахьат дадалехьа чертежаш дIаяла йиш йолаш хул. Уж лоархIаме декхараш кхоачашдара вай мехца арахецаш я тайп - тайпара машинаш. Царех в «Минск-22», «Урал-11» яхен кхьйолен машинаш. «Минск-22» яхача машино кхоачашбу болх лакха дикал йолаш хул, цул соьгIа цо торо хулийт инженерно - технически расчеташ е, планово - экономически дешаш къвастаде. Цу машино секундах 5—6 эзар операци кIоачашью.

Вай республике массехк проектни организаци я, царех керттеръяр я «Гипрогрознефть» яха институт, цо кийчъяь мехкдаьтта чакхдоахача заводийн установкайн проекташ. Института коллектива мера кийчъяь шийн тайпара чоалхане йола 5 эзар расчеташ. Хоаш махилара кхетадеш до миттал дукла балхаш механизаци яра новкъостал да хилча кхоачашде хала хургхилар.

ХIанз «Гипрогрознефть» яхача института коллективо чакхдоахаш дукха балхаш да инженерий балха механизаци яра. Цхьабакъда, уж балхаш хила дезача бовраних сиха чахдахац. Миттта эсала дел уж балхаш республикерча кхыча проектни организацешка а. Цхьайолча проектни организацей кулгалхоша къахьача методехи формаехи мара пайда эцац. Цар кхетадац керда методаш мел боккха лоархIам болаш я.

Статуправлене машино - счетни станце кулгалхоша массехказа тIадоладьд юртбоахама Министерства керттерча бухгалтераштa, Грозненски хладокомбината бухгалтераштa, кхий дукхача боалаций бухгалтераштa цар шоай предприятей балха юкъе механизированни «учет лелаергйола гIуллакх вIаштIехьдоаккхита. Цхьабакъда цу гIуллакха боатIача хьисапе теркам тIабаллийтабац цу организацешка.

Дукхача машино - счетни бюрона ши-ше къаьет - къаьста кхоачашду тайп - тайпара балхаш. Из балхаш делаш счетни машинаш биззача низаца бац болх. Цу тайпара гIуллакх да Нохч - ГIалгIайчен автоуправлене, цига бухгалтерски машинех пайда ца эца яхи шу соьгIа ха я. Кхи дикагIа латтац из гIуллакх Грозненски машинахьа отделене а кхыча организацешка а.

Механизаци яра цхьабелча кулгалхоша бе боатIача хьисапе мах ца барах счетно - бухгалтерски балха тIа дукха мах хана йолаш хул болх беш, цар къахьегама опсарле лоца я. Вай республике 6585 счетно - бухгалтерски болхлой ва. Цхьабакъда, цар беча балха механизаци йоча кхыча балха маха йиш болаш ба царех ах болхлой. Цох боккха пайда хургба чачахьалаккхеца я.

Къаьстта чIоагIйой кхоачашдала даргдацеш хIанз ца проектниш Iилма-тохкамен институттий инженерий балха автоматизаци механизаци яра гIуллакх сиха тоаделча. Къахьегама хьалаш тоадара гIуллакха доккха новкъостал дерга Iилманхарда тIа къахьегам вIаштIехьбаккхаре.

А. ЧЕБУШЕВ, В. РЕДЬКИН.

Нохч - ГIалгIайчен Iилма-технически информаци пропаганди цIен инженераш.

Коллоидни химех ха химех институт йиллай Киеве. Украински ССР Iилмай Академе бакъдолу член Ф. Д. Овчаренко керте лаьттача коргдача Iилма учреждене болхлоша къахьегарда керда йIоаххан кисодисперсни довлу материалаш я, хIаьта миттта промышленность дукхача доакъонта — химически, мехкдаьтта чакхдоахача, мехкдаьтта доакача, кхачаш — хIандах ца йола металлополимераш, катализатораш, наполнителаш, дукха а кхы веществаш кхаллайтара проблемаш тIа.

Института Iалашхама чакхйоаргба миттта мелаш дола хим а промышленносте чакхдуьлаш уад хьац а цIендара йола керда физико-химически, электро-химически, биологически, кхыйола методаш вIаштIехьъялара боккха болх а.

Сурта тIа: хиx йоацча дисперсни системай электрохимие отдела болхлой Неля Кроонилчи Алла Добастевая углеводородни растворех доакха диэлектрически хIамаш дустам ба.

М. Кравченко сурт.

(АПН).

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

БУДАПЕШТЕ ЯЬ ЛОАРХIАМЕ РЕШЕНЕШ

Iалашмате дукха дунен халкъашта юкъера откликаш хьоалой Будапеште Коммунистически болхлойн партеш Консультативни вIашагIкхийттача дакъа лаьцарашa тIаийцача решенешa.

26-ча февралера 5-ча марта кхаччалца хиннача вIашагIкхетара итоГаш юцаш, прогрессивни хепайовзано белгалдоаккх цар бераите маIан. Польски «Трибуна люду» уйла тIаерзаю дискусси корта белчеи конструктивни хьалашка хинна хилара. Цу дискуссе, белгалдоаккх газето, практически хьахьекхар, къаьстъаьстача проблемаех хетараш ба-ба хилара цхьоагIо вIаштIехьъакккхара новкъарле е йиш ца хилар. Из цхьоагIо Iалашъа хIортар дика вIаштIехьхилар, газета хетачох, Будапеште вIашагIкхетарах карагIдьнна маьхера гIуллакх а Москве хургйола совещани биззача тоаме чаккхъларин коммунистически болхлойн болам кхы а дукхагIа кхотабарам тешалдеш я да. «Обеспечителашна Будапешта уйла оалаш йолчун эттара дикагIа маIан дергдола дош, — белгалдоаккх французски коммунистий «Юманите» яхача органо, — ца солидарность».

Будапеште ходдамболаш практически гIа бахьккаб 1968 шера ноябре-декабре Москве коммунистически болхлойн партей дунен халкъашта юкъера совещани гулъяргахьа. Кенатехача коммюнике тIа белгал маьлкхара, цу тайпарча совещане лерхIар — «коммунистически болама цхьоагIо чIоагIъелга, империализмана духьаларча, халкъех къамаш социальни гIуллаккашта юкъалахар духьа дерригача дунен тIара машар бахьан долаш деттабеча къовсамера социализми демократен деррига ницаш кхотадара новкъостал делга». ХIанзарча хьалашка ца декхар лоархIамен актуальни хилара тешал ду хастта хургйолча, дунен революционни болам чIоагIбара, прогрессивни антиимпериалистически низаш лебадара новкъостал до деза йолча совещане лоархIама.

БОННА КЕРДА ПРОВОКАЦИ

ФРГ довладеча гIоадараша, шоашта ховшахьа а лелаеча провокацешта тIаккхийттай кхы цхьахка цхьа эно а. Уьх тIеххьарча денoшка керда реваншистски гIуллакх хьовзалаьд цар цIаккха а ФРГ-ена юкъейоагIаш ца хиннача йоапачен Малхбузен Берлине. Малхбузен Берлин, хоаш махарра, къаьстта политически образовани я, хIаьта цун статус совещанашта юкъе ича йоатIаш йолча соглашенеша белгалъяьккха я. Цу соглашенехи дунен халкъашта юкъерча бокъон бераьнехи шоашта дош ца хетам хилар хьа а хьоаш, боннски Iаьдалаш — министрий кабинетагара дакъна партийни фракцешкен бундестага Iалашмате дукхагIа комиссешкен кхачацa — Малхбузен Берлине дIачудаха «парламентски кIира» — реваншистски мучаш шьаьа дедам йолча зовнача пропагандистски кампане чухьа цига шоай заседанеш яр духьа.

Бонниски канцлер Кизингер Малхбузен Берлине кхоачаваь американски ВВС самолето. Цунна тIеххьа бахаб кхыйола деятелаш а, цу дакъе 400 соьгIа депутаташ берригаш а хIанд бац дьна бола бонниски правительства министраш. Цу тайпара, ФРГ правительствон дакхера законодательни органи шоай йоахача паччахьалкхе, шоашка хоал ца кхоачача территоре тIа нийсъеннай.

Сенна яйташ из тайпа инсценировка? Бокъо йоацашехьа Бонно дIаехараш цIаькха а хьахьокхар духьа. Шийн парте парламентски фракцена хьалхашка ше къамаьл деш, Кизингера хьахкхайкалир, цун правительство «хIанналне ше лелаь берлински политика лелае» кага йолаш хилар. Кхыча дешаща аьлча, дIахо а Малхбузен Берлине провокацеш лелае бесам болаш я Бонн.

Уьх денношка Советски правительства малхбузехьарча державай уйла тIаерзайир хабара доалахоцa бертайна гIуллакхаш леладе бесам болаш я ше ахаш дуъ а буьа, ФРГ правительства маларра аьлча Европера хьал дIаьддара тIаберзабаь шиъ ца а дерабеш. Малхбузен Берлине гонахьа гIуллакхаш ардара, кхоххамен дошон кхуврх хьабара тIаберзабаь шиъ лелабеш хилара. Бонна хоцшехьа а лелаеча провокацешта духьала хоаламболаш протест аьл миттта ГДР правительства а.

Бонна малхбузенберлински перспекте, «Жолнеж вольность» яхача польски газете белгал маьлкхара, духьале хьоалий Эльбена дехьара йоагIа реваншистски уйлан хьахьайначa тоIаьнна ирг ца хилар шьара кхеталеш йолча ерригача пачахьалкхенийн халкъийн оагIонтахьара.

«ДIАЙХАЧА АХКАННА» НИЙЪАБОЛХАШ

Вашингтоне чIоагIа кийчо ен лоттхьатIадоагIача «дIайхача ахкана». Расови хьулин доваш вIашхалеш хиларах дола хоавзн дIалаье уьх бIаьстан деношка а ух. Пуьца дуьзадаьна белгтвлара уйла тIаовзан а «граждански беспорядкаш» тахкара президента Джонсена соалха йолль бетта негритянски выступленеш гертара сихденнача хана вIашагIъелдача комиссе 1-ча марта кепатеха арадаьккха доклад. Кхеталеш да, президентски комиссе цхьацкха керда хIама гучадаьккха ца хилар. Цо бакъду цул хьалхагIа а хоаш хилар.

«Дискриминаци сегрегаци», — йоах доклада тIа, — американски вахара кушах дIадаха йиш йоацa дакъа а хинна дIаэттай. «ДIахо цу документа тIа кIезиг-дукха тоIалеш бакъду США-рча неграшка болча бахача наха юкъе къели шоскали, хьабе болх а бокъо а ца хилар шерра даьржалга. Доклада автораша дехча тешалах мехкара расови Iаваш лаьгIдун вIалла а дац. «Расови предрассудкаш», — деш вай комиссе выводашка, — тIа-тIа дукхагIа чIоагIлун йоагIа». Цигара шийн лерарга хьайоагIа вывод: США-ра неграшка бола нах гIоеттаргбоал хьалаш хилийтал расисно. Доклада тIа белгалду неграш раьша ца хилар лаьгIдара тIаерзадаь цхьадола гIуллакхаш. Белгала аьлча, цу тIа чоталу хьабе болх беараш балха бахийтара новкъостал делга, неграша квалификаци Iомаяра кIезиг-дукха ена а торонаш лургйола хьалаш вIаштIехьдоахкага, социальни Iалашон деазонашка новкъостал кIезиг-дукха алсамдоаккхалга.

Цхьабакъда, деррига американски непайлазено цхьатарра реальни доацаш а лаьрхIа мах баьб цу предложеней. Iалашмате дукха ахча эшаргда, яцу «Нью-Йорк таймсо», президентски комиссе оттаь программа чакхъяккхара. США-с Вьетнаме тIом лел беча хана граждански гIуллакхашта кхы тIа а ахча хьокхаде торе йоацаш я правительство. США йоккхагIа йолча вохI города мараш цу вывода тIа уйла сена а комиссе рекомендацеш кхоачашъяра ахча ца хиларах лоткъаш а ба. Президента Джонсона ше нийсагIа лаьрхIад комиссе выводийн предложенешн хьакъехьа къамаьл ца деш Iелга.

Цамза арадаьнача «ХIаммара кризис» яхача книжка тIа Францерча США посола инарала Гэвина карп йоах: «Вай мехка исторе чухь хIанзалц цIаккха а сездара цIенкашттa кризис нийсъеннаш вайна, сенц хетачох, из вай чухьара кризис, ше чоалхане. хала кхерамe хиларга дилача, вай эггара цIенкашттара йола кризис я». Гэвина йоах, Вьетнамера авантюра йита а чура проблемаш тIатеIIа къоастае доладала а деза.

Кхыча кошкъа гIолла хаьаь гIойлелагIа лоархI Вашингтоне. «ДIайхачa ахканна» кийчлуш, цига лерхI, нагахьа салиа неграшка бола баха нах гIовтте, уж тера низаца тоIабелга. Белгалдоалаш хIана да, президентски комиссе неграшка болча бахача наьха вахар тоадара хьакъехьа доаламбоаццаш предложенеш хьара нийсса, миттта негрий бунташцен воастанешцен къовсам лоаттабара кийча яра программана юкъе а шийгара дакъа лаьца хилар. Комиссе тIалоIажду полице гIуллакхаш «дикагIа вIаштIехьдаккхита», полицейски отрядаш дукхагIа кийчбелга, пожарни командаш шерьелга, гIайттараш духьала лоаттабеча къовсама химически средствах дукхагIа хулийталга «къаьста йоаладь эскара деакъош» хIа аьнача кийча хургдолаш лоаттадалга, и. кх. дI.

Шийн эггара ирагIа йола социальни проблемаш миттта къасташ йоккхагIа а йаьхогIа а йолча капиталистически державе.

«ДОШО ХОРШ» ХIАНЗ А УХ

Лондонен Парижен, Брюссела а Цюриха а биржашка керда «дошо хорш» гучаяларна белгалдаьлар марта хьалхара кIира. Дошона гонахьа спекулятивни ажиотаж хьуьзара бахьан массехк да. Царех керттердар [illegible] валюта — американски доллари английски стерлингий фунта тIа-тIа чIоагIагIа меллуш хилар. Соцкха ноябрь бетта стерлингий фунта девальвации аьчух тIахьагIа цу валюта мах бешар эггара хьалха 3-ча марта негIйтан йолча минимума гергтача боаранга кхоачаш. Английски газетий комментатораша сатеду («Ивнинг стандарда» ма доарра) «доллар а тIа-тIа дукхагIа тоIадеш латташ хилара».

Малхбузеневропейски мехкашка доллараш бола тешам тIа-тIа дукхагIа бовш а хIаьта цуьнца цхьана доллар дошоца хувцарна бола бесам совбуьлаш а латт. «Уолл-стрит джорнало» чIоагIа сатем байна яцу» мехка воазонел арахьа доллар дIалуьхкара темпаех а уж доллараш хьоацара хилалга ирсйоаца американски дошо запасаш кхоачаялара темпаех а». США дошо запас кIезигъеннай 1957 шера хиннача 22,7 млрд. долларагара хIаннача 12 млрд. долларага кхоачаш. Хабараш арадаьннад США-ра арахьхьача дошона эмбарго оттерга аьнна. Цо шийн дагIацка новкъостал дера Малхбузен Европера «дошо хорше» чIоагIъяра. Малхбузехьарча комментатораша чеча тешалах ВIагIтхийттача Штаташта тIа-тIа кагIа хул 1934 шерре а дена отталь хинна дунен рынкера хIанзара дошо доха мах искусственно хьаллоаттабе. Из чах лакхбаргахьа ца хийцача ирсйоаца кхоачахьа США яхаш ду. Цу дакъе США-на белгалара цу тIеккхча Францен цхьаголча кхыча мехкашен.

«Нагахьа салиа США платежни балансера хIанзара хьал кхы хувца ца лой, — кхайкау «Уолл-стрит джорнало», — хIаьта Вьетнамерча тIемана хувзаденна Iалашмате дукха дошун дIаахарах из шено йолаш а хиларах — кастта дошун доацаш юсаргья США доллара хIанзара мах хьаллоаттабара.

Долларехь стерлингий фунтен низашца меттахьа лоаттаяра, чIоагIъяра новкъостал деш йола факторш хIанз уьх сахьата гуш ац. Пухуьха цу валютанта керда халонаш тIеккхоачаргхилар гуш болча малхбузехьарта специалистана хьар бакъде метаргIдолаш да.

И. ЛАПИЦКИЙ.

(ТАСС).

ВЬЕТНАМА ДЕМОКРАТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА. Дiа-са [illegible] медицински пункташа Хажанг яхача провинце дахи къовсам [illegible] хоршаца.

СУРТА ТIА: Хажанг яхача провинце цхьан юрта [illegible] хоршца хилийтар дукха къовсам ба.

ВНА—ТАСС-а сурт.

Муху яхача гIайрен тIара ганз

Къамерча къастэнэ дэ [illegible] Попса.

Корань хIандаш дIалушама Эстонски ССР Iилмай Академе историе института АПН корреспондентага баьча хилаш, корань 439 монет [illegible] бiалахар [illegible] кхойтталгIа бiалашара [illegible]. Райн хаьча [illegible] Дето хIандаш [illegible] Гучох, корань эза гIандаш Муху яхача гIайрен тIа [illegible].

Тамаш йоаш хIама да, [illegible] уьх тIеххьарча цхьан шера Эстоне 20 соьгIа гена корань долар.

Тамара ТОМБЕРГ,

АПН корреспондент.

13 марта 80 шу дуз А. С. Макаренко бин

Къахьегам образованена лалла

Макаренко педагогически творчество — советски педагогически Iилман школан исторе сийрда оагIув. Исторе яр хинна а Iац. Цун идеиш тахан а чIоагIа хилийта ен я вай заманехьарча лоархIамегIарча декхарех цаI кхоачашдара — кхуви йоагIача тIехьенна коммунистически кхетам балара.

Октябрьски революци хиннача заманa тIаьа итт шу даьнна вар Антон Макаренко, цхьабакъда, цу хана а кIезига опыт йир цун хьехархоала болх ба. Педагогически экспериментага бола шерра шиъ хьабийлар цунна революце.

1920 шера Антон Семеновича тIадуал кхенан бола дуламхента колони мелкага. Мехкa тIалаьттача цу халача хана ззараш берам дIайоахьe дьшна лелир. Массанахьа а дIаэрзаш деттар тIеяьа доал доаша бераш.

ДIайоаллу Макаренко А. М. Горьке цIерагIча колонен Ф. Э. Дзержинскир цIерагIча коммунен кхетах балрех хьахиннарашка миззача тешийначa чIоагIача балта да. Духьал цу хана вIаштIехьйоал советски педагогикана юкъедатье доакха дакъа а хинна дIаэтта цун педагогически идеии творчески дегIадара реальни лар.

Педагогически нийса хурийоль берий школе вIашагIйоалларг Iалашдеш дала кхетам балара, наькъаш лоаш Макаренка уйла тIасоа цу тайпара «алха цаI мара йоацен юкъарен методa коллектив чарa хила йиш ца хилар тIа.

Макаренкос кулгалдеш хиннача берий коллективa вахар вIаштIехьдаьккхар преимуществерча къахьегамна делар дувзара дара тIа. Ф. Э. Дзержинске цIерагIча коммуне болх беш юр общеобразовательни юкъера оттоза. Йизза юкъера образовани йоаккхалга закон дар хIара коммунара. Цунна цхьана кхебеш бараша бола бора цу хана технически эггара толашагIа хиннача предприяте «ФЭД» яха фотоаппаратaш чоалхане электро-инструментан кийчъеш. Цигара дукхачар лакхагIча квалификацех йола 2—3 специальность Iомайра. Макаренко белгалдаьхад керттердар мелагIа специальность, наьъха чIегIаг бахьан долаш професси Iомаелга а доацаш, шийн къахьеган сахетамца юкъарча гIуллакха дIалуш волча къовсалхочуин сиген квалификаци Iомайрах деттаеш хилар.

Инициатива, шоай говзал хьахьоалара кхебеш бараштa шерра паргIато а луш, Макаренкос цу цхьаъ хана дIаяйтха берий деррига вахара педагогически кулгалдалга. ЦхьоагIа йола педагогически коллективa вIашагIйоалларах йолча цун кхоа чулоацам педагогически практика эттара лоархIамегIен керттерех йолча проблемаех цаI. Цхьанна а воспитатела бокъа яц, аьнна А. С. Макаренко, шо цхьа. шийна хеттар, бехктокхам шийна дIетIа а шийна хIама яс. Воспитателий коллектив, хила ен, хIаьта воспитателий коллектива а аь вIашагIтоханна, коллектива бераш цхьа ялар, цхьа уйла, берашаро нийса цхьа миъ болаш йолча мехтиташкa кхетам балара процесс цхьанакха тайпа хила йиш яц.

Советски педагогикана юкъейнхьа лоархIамегIара ганз а хинна дIаэттар Макаренкос декхар кхоачашдара тIаерзаь оттаь, кхетам балара болх принципиально кердача тайпара кхетабаро дара тIа деттаеш йола педагогически воздействии ира методика.

Советски педагогически Iилме дегIара хьалхарчарех цаI волча башхачача педагога кийса мах баьб бераштa вIаштIехьъяьначa берий коллективa оагIонгахьара кхетамна йиш болаш воздействии яра. Белгалдаьккхад, советски кхетам балара хьалашка кхебеш волчо педагогически воздействии елга педагогикагара хьадоагIаш хинна ца Iеш, къаьстта лоархIаме а толаш берий коллективагара хьадоагIаш хилар. Бераштa юкъарчал доаццаш педагогашa ен йолча вaлинех кхетам хурей вIаштIехьъяккхараш воздействии яра лакъаш хьалелдар — советски педагогически Iилманен практиканен карагIдьнна тIеххьенна юкха хIама. Педагоген коллективно дIадехараша кхебеш барашта уйла тIуйнессаш цар шоашкара доагIар дизза шоаш дIадехаргдолаш; юкъьанна кхыча наха хьалхашка оттаь перспективаш бераша цоашта къаьстта лерхIараш а хилe дIаэтт.

Сага гIуллакхий белгалйоалаш йола лоархIамегIара бошхало я уж перспектива йолаш, цхьагIа лелаш, гIойленагIа хилар. Цу цар башхалониа Макаренкос пайда ийцаб перспективан метод кийчъеча. Сага вахара бокъонна йола стимул а, лазьаьд цо, кхоачара дегагIовле. Педагогически техникe балха лоархIамегIарча объектех цаI я ца дегагIаде. Цхьа хьалхагIа дегагIоале ше вIаштIехьъяьнкха ева, из вахара юкъе а йиша, реальность сацна дIаоттае ева... Сага кхетам балар — перспективагахьа кхача уйла хургйолаш из хьалхевар. Цу балха методика сенаx латт аьлча, цо латт, кхоа перспективаш вIаштIехьъяьларах, йолаш царех пайда эцарах, маьлагIа ирам кIезиг-кIезига оттабе дIаоттарах.

ДIадехарий метод а, перспектива метод а Макаренкос юкъарчал доацaш кхетам балара методикана юкъейнхьа ганз я. Из ва цу методий керттера белгалонаш лаькъаш нийсдаьр, толашна уж юкъедоаладара оацa оилангара хьалаш кийчдаьр.

Кiезиг-дукха кхыча тайпара латтар тайнааш дара метода гIуллакх. Педагогически практике дика йовзаш а луххеа да хьалхагIа лела педагогикана юкъейнхьа а йола из метод дукхача боккхийча педагогаш советски педагогически Iилма дегIадоагIаш кергда школа хьалъеш хиннача хьалхарча шерашка бокъо йоаццаш юкъалакхай. Из метод яха бокъо йолаш хилар бакъдаьа Макаренкос, принципиально кердача тайпара кхетае еша из але а.

Советски школан педагогикен дIадегIадара дика бакъдир Макаренкос лаьпр бакъхилар. Кердахьа хIама хаь дешарх цхьайолча бокъонех наккхара кхы тIа а цуна дешараш тIадахкараш, массайена хьалхашка из бохке варца юкъейн йола тайнадар дара тайп-тайпара формаш педагогаша - теоретикаша кийчъеш а вийнача хана педагогически практике пайда эцаш а я.

Антон Макаренко миттта духьалъаьлар ховставара, кхетам балара средство ца хиларах тарро, биза мах ца баро а, цо хьахьекхар, цунна нийса педагогически инструментовка ен хилча, из метод кхебеш бараша общественна пайдана дола гIуллакхаш лелодара чIоагIагIа йола стимул а хиле дIаэтташ хилар.

Макаренкос лаьа ниъх — ца шоаш кхетам балара практически вокхараш Iилма педагогически кхоачашдара ниъх ба. Цхьадолча дакъа духхьал ца бахьан долаш да педагогически говзал проблемашта цо ена чIоагIа уйла тIаьехийтам хинна хилар. Цигача Макаренкос цкъа сацна дукхазна а белгалдаьхад, педагога говзал — Iовача хана цунах доалаш хинна гIуллакх а доацаш, кхетам толачоа дага а доацaш прaза корани хIама а йоацаш, эггара хьалха профессиональни гIуллакх хилар. Бераштa кхетам балара профессия, аьлла цо, мелагIа кхыйола професси а санна, хьаIомае йиш йолаш я. Цхьабакъда, из вIаштIехьдаккхара, дешa дева, педагога ца хилча варгIоана гIуллакхаш лаьрхIа Iомаде диза, педагогически знанешка Iовдаь эггара толашагIа мел дола тIачаш тIагIертта Iомаде деза, кхетам балара гIуллакха толашагIа йола опыт караерзае еза.

Макаренко идеаш — толашагIа бола советски педагогически опыт нийсагIча тайпара хьахьекхар. Эггара хьалхарча дегIанна цунца белгалдоал советски педагогически Iилма дегIадоладечара цун дакъош лоархIама.

«Тамашийна адам да хьо», — аьнна А. М. Горьке Антон Семенович Макаренкога. Белгала, чIоагIа тамаш ейтам а а я цун йоккха талант.

Кирилл КОНОВ, педагогически Iилмай кандидат.

(АПН).

ЦУН СИЙ ДУ

21 шу да транзайни управлене кадрай отделе йоккхагIа йолча инспектора Александрова Евгения Дмитриевнас болх бу. Общественница Александрова коммунальни боахамен моттигерча промышленностен профсоюза областной комитета президиума член. Халкъа суда заседатель, заводской советa член а.

Хьахен Сайлахь - боккхa тIоалаттача хана цига хьацаре даккъа доацаш хиннай из. Раьехачина йолча Евгения Дмитриевнас дукха маьхера сведенеш кхийьай, цига соьгIеташ а доннад нийрача тIеччахочoa.

ДIахо йоагIча хана балха тIа кхы а лакхагIа толамаш даха лерхIаш я ш. Александрова.

А. [illegible]

Саг вийначоа—топаш техай

Хьалха а цкъа аь ца Iеш суд аь хиннача Абиаев Виктор Али-Гусейновича городе Назрате гр-ка Мосоеенова Елена Павлова вийна хиннай.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча суде топаш тоха суд яьр Абиаев Виктор Али-Гусейновича. Из приговор кхоачашдьна.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIолла Грозни йоачан а йоаца, хушалун марало хургья. Iуйре дехе [illegible] сене цхьайолча моттигашка доки хургья, [illegible] цхьана дьагIа, тIаьнка гIахьхе шун хьоккхаргIа, 7—12 градус [illegible] хургья.

13-ча 14-ча марта хушалун марало хургья, [illegible] гIа кIезиг-дукха йоачан хургья, цхьайолча моттигашка доки хургья. 13 марта [illegible] 14 марта [illegible] гIа, тIаьнка гIахьхе шун хьоккхаргIа. температура [illegible] 1—4 градус [illegible] 2—7 градус. [illegible] хургья.

Метеостанци.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Нохч-ГIалгIай исторе, метта, литература, экономика Iилма-тохкама института коллективо, чIоагIа хала а хеташ, дIахойт метта сектора юккагIвола Iилман болхло, филологически Iилмий кандидат

МАЦИЕВ

Геха Ахьмад

кхалхар, кIеьта кхелхачун дезачех гаргарчарген кодам а бу.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3.44.80; редактора зам.—3.38.11; бехктокхаман секретаре—3.34.58; партийни вахарен, культуран, промышленностан отделий—3.42.30; юрта боахамен письмойн отделий—3.42.25.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3.44.30; зам. редактора—3.38.11; ответственного секретаря — 3.34.58; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3.42.30; отдела сельского хозяйства и писем — 3.42.25.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект, 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05056. Заказ № 1163.